

**KIES
— EEN —
KANT**

CONTROLE
ALT DELETE

Voorwoord

De Nederlandse politie is de beste politie van Europa, aldus de Nederlandse politie. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat de criminaliteit afneemt en het percentage Nederlanders dat de politie vertrouwt toeneemt. Ons, Controle Alt Delete, wordt vaak de vraag gesteld: “Waar maken jullie je toch zo druk om? Ja, er gaat wel eens iets mis, maar in grote lijnen gaat het goed. Jullie mogen blij zijn dat je in Nederland woont en niet in een ander land waar de politie veel harder optreedt.” Precies ons punt: wij leven in Nederland. Daarom beoordelen wij de Nederlandse politie aan de hand van Nederlandse maatstaven zoals de in Nederland geldende mensenrechtenverdragen. Ook gaan wij uit van de basisbeginselen van de liberale rechtsstaat die stellen dat iedereen gelijk is voor de wet en dat ook de overheid zich aan de wet moet houden. Als wij het beleid en de gedragingen van de Nederlandse politie hieraan toetsen, dan blijkt dat de opvatting dat het “prima gaat” en “allemaal wel meevalt” toe is aan een herziening. Wij nodigen de lezer uit om de gezond-kritische en constructieve bril van Controle Alt Delete op te zetten. Etnisch profileren is een fundamenteel en structureel probleem dat inbreuk maakt op de rechtsstaatgedachte, de gelijkheid van in Nederland verblijvende mensen en de vrijheid om je in Nederland te bewegen zoals je zelf graag wilt.

December, 2017

- Dionne Abdoelhafiezkhan
- Gideon Everduim
- Jair Schalkwijk

Inhoudsopgave

1. Leeswijzer	6
2. Controle Alt Delete	8
2.1 Organisatie	10
2.2 Missie	11
2.3 Strategie	11
2.4 Werkwijze	11
2.5 Ontstaansgeschiedenis	12
2.6 Ontwikkelingen	12
3. Onderzoeken	14
3.1 Beslissen in grensgebieden	16
3.2 Boeven vangen	16
3.3 WOB-verzoek door Brandpunt	17
3.4 Discriminatie van moslims	18
3.5 Leren van gemaakte fouten	20
4. Meldingen	22
4.1 Controle Alt Delete app	24
4.2 Aantal meldingenklachten in 2017	25
4.3 Klagers bereiken niet wat zij nastreven	26
4.4 Klagers moeten hun privé gegevens geven	27
4.5 De klachtenprocedure duurt lang	27
4.6 Klagen zonder bewijs of getuige leidt tot niets	28
4.7 Klagers voelen zich als verdachte behandeld	29
4.8 Leren van gemaakte fouten	29

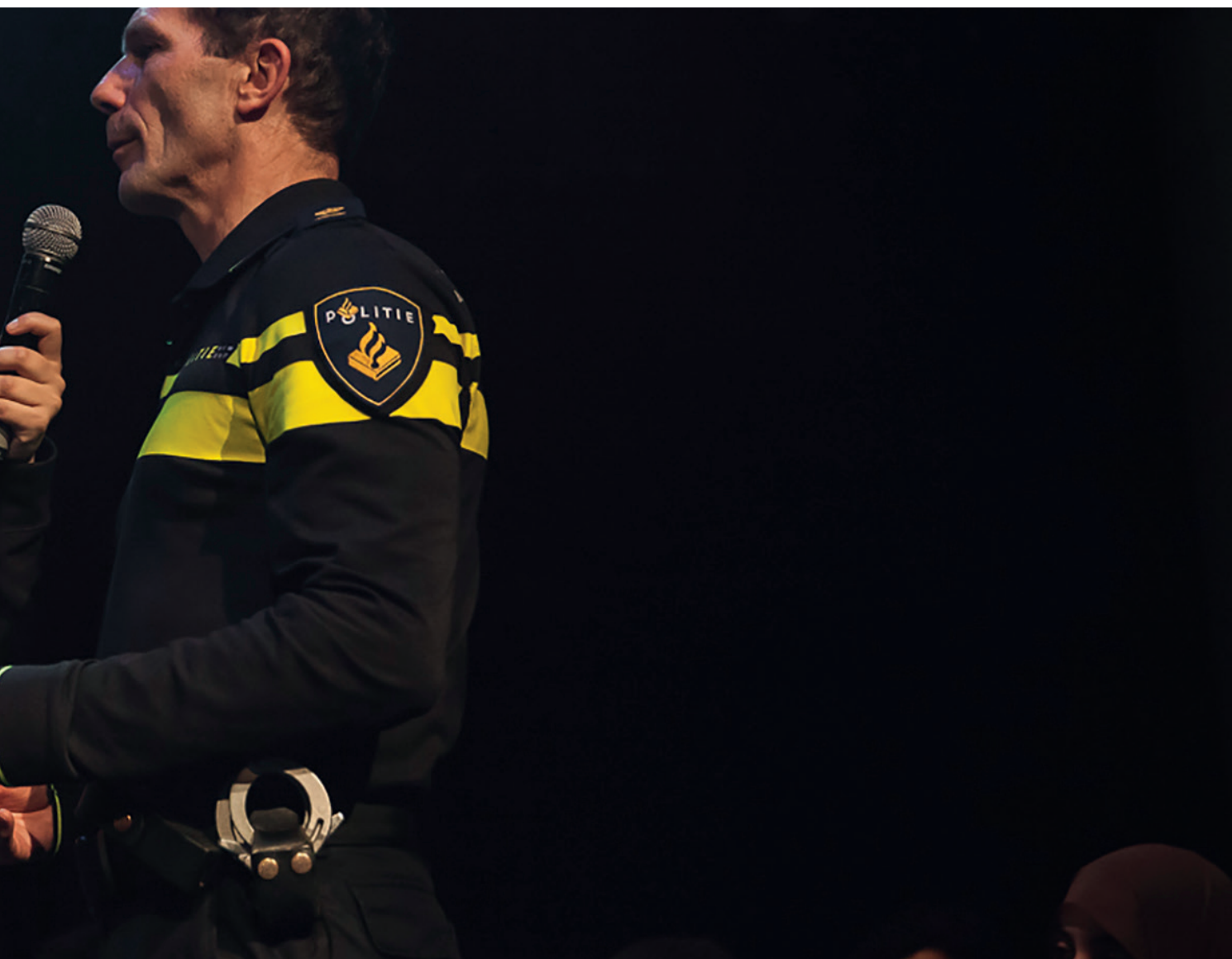
5. Politiedoden	32
5.1 Incomplete cijfers van overledenen in de context van politieoptreden	34
5.2 Slachtoffers in 2016	35
5.3 Slachtoffers in 2017	36
5.4 Leren van gemaakte fouten	37
6. Wat er bereikt is (en wat nog niet)	40
6.1 Nieuw beleid tegen etnisch profileren	42
6.2 Nog geen systematische monitoring	45
6.3 Leren van incidenten met dodelijke slachtoffers	46
6.4 Verbetering van de klachtenprocedure	46
7. Bijlagen	49
7.1 Dodelijke slachtoffer in 2016 en 2017	50
7.2 Voetnoten	52

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit ongeveer 10.000 woorden, evenveel woorden als er jaarlijks klachten worden ingediend bij de politie. Een gemiddelde lezer heeft het in 40 minuten uit, een snelle lezer in 20 minuten. Goed bestede tijd voor diegene die zich open wilt stellen voor een nieuw perspectief op de politie. Lezers met heel weinig tijd kunnen het best meteen naar hoofdstuk 6 om te lezen over het nieuwe politiebeleid ten aanzien van etnisch profileren.

In hoofdstuk 2 krijgt de lezer een beeld van de organisatie Controle Alt Delete. De missie is om etnisch profileren in Nederland te beëindigen. Van etnisch profileren is sprake als een politieagent iemands (vermeende) afkomst, geloof of huidskleur laat meespelen bij de beslissing om een persoon wel of niet te controleren, fouilleren, staandehouden en/of aanhouden. Zie paragraaf 2.6 voor de definitie van etnisch profileren. Maar wie is Controle Alt Delete en hoe is Controle Alt Delete ontstaan? De politie, zo verzochtte een hoge ambtenaar op het ministerie van Justitie en Veiligheid laatst, is één van de meest onderzochte instanties in Nederland, maar de organisatie lijkt wel immuun voor kritisch onderzoek. In hoofdstuk 3 worden een aantal recente en relevante onderzoeken besproken die samen laten zien waarom etnisch profileren een groot en actueel probleem is. Sinds een jaar is het mogelijk om via Controle Alt Delete klachten in te dienen over etnisch profileren. Klachten worden direct opgenomen door Controle Alt Delete, ze worden scherp en feitelijk op papier gezet en daarna samen met de klager ingediend bij de politie. Er zijn in 2017 ruim 30 meldingen binnengekomen. Een verslag over de binnengekomen meldingen staat in hoofdstuk 4.

De meest extreme vorm van geweld door de politie is geweldsgebruik die de dood van mensen tot gevolg heeft. De politie zou zich juist bij deze gevallen moeten opstellen als een transparante organisatie die laat zien dat er geleerd wordt van het verleden om soortgelijke situaties in de toekomst te voorkomen. Dit onderwerp wordt besproken in hoofdstuk 5, waaruit tevens blijkt dat het aantal dodelijke slachtoffers veel hoger is dan tot nu toe bekend is. Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van wat er al gebeurd is tegen etnisch profileren (en wat nog niet). Het belangrijkste initiatief van de politie tegen etnisch profileren is het nieuwe beleid dat sinds de herfst van 2017 van kracht is. Dit beleid wordt gezien als een radicale en positieve koerswijziging ten aanzien van etnisch profileren. Met betrekking tot de dodelijke slachtoffers in de context van het politieoptreden wordt gesteld dat de organisatie moet leren van de gebeurtenissen en hierover moet communiceren. In hoofdstuk 6 wordt ook besproken welke stappen zijn gezet met betrekking tot de klachtenprocedure en wat de politie nog zou moeten ondernemen.

CONTROLE
ALT DELETE

Hoofdstuk 2

Controle Alt Delete

2.1 Organisatie

Controle Alt Delete is een initiatief van Stichting Blikopeners en IZI Solutions. Drijvende krachten zijn Dionne Abdoelhafiezkhan, Gideon Everduim en Jair Schalkwijk. Daarnaast wordt de organisatie ondersteund door vaste krachten, vrijwilligers en vele jongeren die als ogen en oren fungeren. Een vaste samenwerkingspartner is Amnesty Nederland. Daar waar mogelijk wordt er nauw samengewerkt met andere mensenrechtenorganisaties en grassroots bewegingen. Voor institutionele partijen zoals het ministerie Justitie & Veiligheid en de politie is Controle Alt Delete een kritische gesprekspartner waaraan men zich kan scherpener. Iedereen die de doelen van Controle Alt Delete ondersteunt is een bondgenoot, ook politiemensen. Controle Alt Delete is een onafhankelijke beweging. Dat betekent dat zelf gestelde doelen op een zelfgekozen manier nagestreefd worden. Praktisch betekent het dat er niemand is die zegt wat Controle Alt Delete moet doen. De grenzen worden gesteld door de wet en door wat betamelijk is.

2.2 Missie

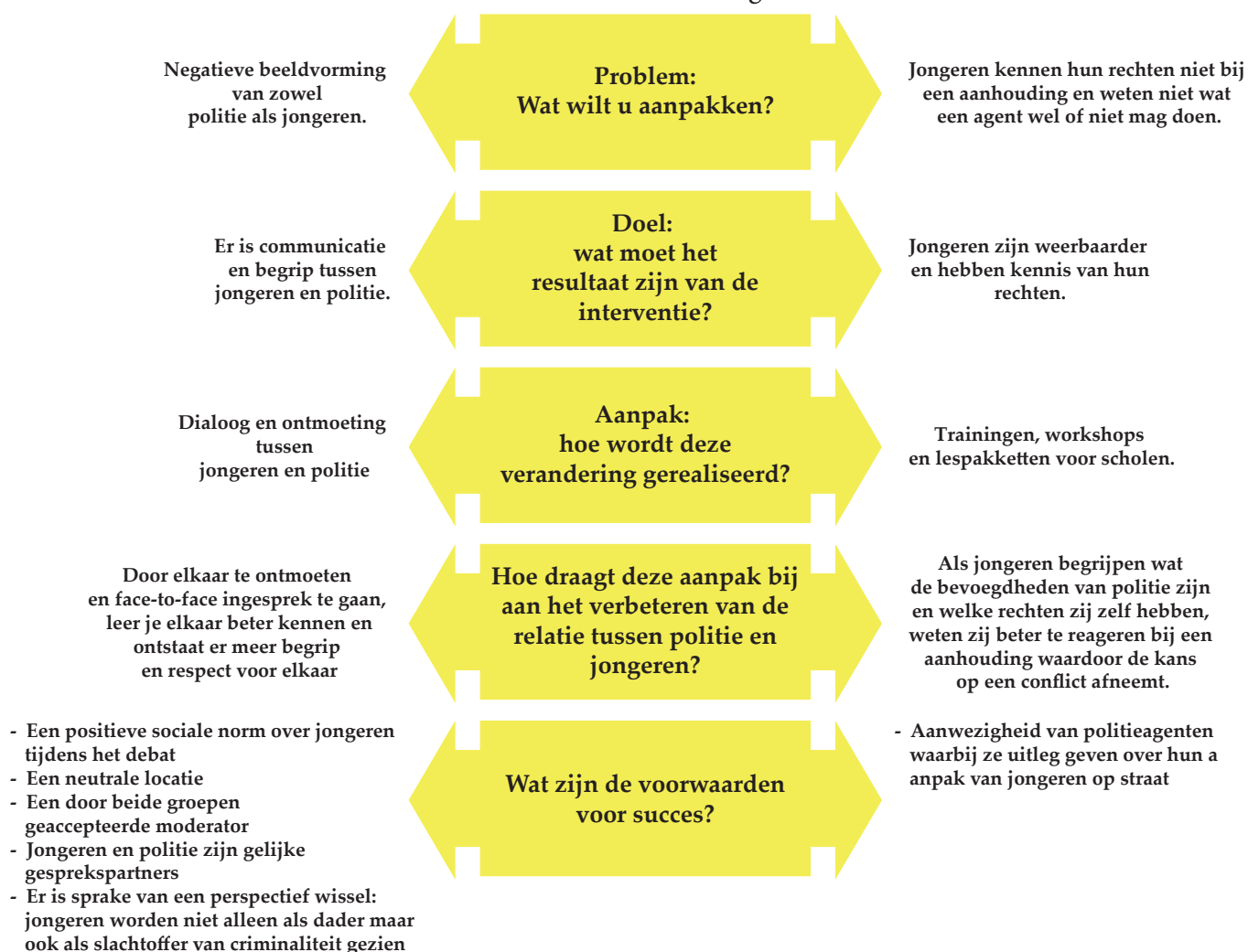
Controle Alt Delete zet zich in tegen etnisch profileren.

2.3 Strategie

Controle Alt Delete zet zich in vóór een politie die eerlijk, rechtvaardig en respectvol is en die op transparante wijze verantwoording aflegt over het uitgevoerde werk. De focus ligt op interacties die het gevolg zijn van een keuze van de politieagent, waarbij etnisch profileren een rol kan spelen: (o.a.) proactieve controles, wel/niet ingrijpen bij een overtreding van de APV, verkeerscontroles en staande-/aanhoudingen van 'verdachte personen' en verdachten in de zin van artikel 27 van het Wetboek Strafvordering. Controle Alt Delete maakt zich hard voor aanpassingen van het beleid en de instructies en streeft daarmee duurzame verandering na.

2.4 Werkwijze

Controle Alt Delete organiseert discussieavonden, produceert kritische films en geeft workshops en lezingen door het hele land. Ook onderwijst Controle Alt Delete jongeren/(jong)volwassenen over hun rechten op straat en leert ze methodes aan om het conflict met de politie op straat te minimaliseren. Daarnaast heeft Controle Alt Delete een app ontwikkeld met als doel mensen te informeren en meldingen en klachten over etnisch profileren en andere vormen van machtsmisbruik door de politie zoals slechte bejegening en buitenproportioneel geweld te verzamelen. Tot slot staat Controle Alt Delete mensen bij die een melding en/of een klacht indienen. In overleg met de slachtoffers bespreekt Controle Alt Delete de ervaringen met de politie en wordt de klachtenprocedure van de politie gemonitord. Dat gebeurt soms op een publieke manier (bij evenementen) en soms in overlegsituaties achter gesloten deuren.

Het Kennisplatform Integratie en Samenleving heeft een inventarisatie gedaan naar in te zetten interventies gericht op de preventie van etnisch profileren door het verbeteren van de relatie tussen politie en jongeren. Van de negen interventies zijn er drie van Controle Alt Delete. Zie bovenstaand schema. Dit schema is gemaakt op basis van de publicatie 'Zonder vooroordelen'.

2.5 Ontstaansgeschiedenis

Vijf jaar geleden is de organisatie Controle Alt Delete ontstaan vanuit signalen dat etnisch profileren nog steeds een wezenlijk probleem is in Nederland. Al in 1976 publiceerde het Surinaamse Anton de Kom centrum een 'Zwartboek politie' met daarin een overzicht van confrontaties tussen de politie en Surinaamse Nederlanders.¹ Wetenschapper Sinan Çankaya publiceerde in 2012 een onderzoek naar de manier waarop de politie beslissingen neemt om iemand te controleren en legde bloot dat de (vermeende) afkomst en huidskleur van mensen daarbij een grote rol spelen. In dat jaar begon het Actiecomité Herstel van Vertrouwen (nu: VBO) klachten te verzamelen van jongeren over etnisch profileren in de Haagse Schilderswijk. In 2013 voerde Controle Alt Delete een situatietest uit met verborgen camera's en bracht etnisch profileren in beeld. Amnesty Nederland publiceerde een onderzoek over de impact van etnisch profileren dat in samenwerking met Controle Alt Delete gelanceerd werd in de Melkweg te Amsterdam tijdens de eerste Controle Alt Delete bijeenkomst.

2.6 Ontwikkelingen

Controle Alt Delete heeft zich in eerste instantie ingezet voor de (h) erkenning van etnisch profileren met als idee dat de politie zou zeggen: "ja, etnisch profileren bestaat en het is niet goed!" Pas na jaren van publieke campagne hebben in 2016 zowel het ministerie van Justitie en Veiligheid als de politie zich hier krachtig over uitgelaten. De minister schreef aan de Tweede Kamer: "alhoewel er geen indicatie is dat er sprake is van een trend van etnisch profileren wordt het probleem niet ontkend."² Plaatsvervangend korpschef Ruud Bik zei op de radio: "Ik erken het, het is geen incident, dus ik vind wel degelijk dat we er mee aan de slag moeten."³ Dit voelde als een succes! Maar wat bleek in de handhaving: de politie hanteerde een andere definitie dan het Ministerie van Justitie en Veiligheid, Amnesty Nederland, het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, het College voor de Mensenrechten en Controle Alt Delete. De politie hanteerde een definitie die zo 'nauw' was, dat er bijna niets binnen paste. Tot en met 2016 stelde de politie dat er sprake is van etnisch profileren als agenten "louter op basis van uiterlijk" iemand controleren.⁴ Deze definitie is problematisch, omdat het woord louter zou betekenen dat er alleen sprake is van etnisch profileren als politieagenten mensen puur en alleen staandehouden vanwege hun uiterlijk. De realiteit is dat een combinatie van factoren zoals tijdstip, locatie, voertuig, gedrag en (vermeende) 'afkomst' samen de reden vormen voor een controle.

Bij het landelijke Controle Alt Delete evenement in december 2016 is de definitie van etnisch profileren centraal gesteld. Er werd op aangestuurd dat de politie een (inter)nationaal gangbare definitie van etnisch profileren gaat gebruiken. De Europese definitie van etnisch profileren, die ook door Controle Alt Delete wordt gebruikt, is de volgende: "het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent 'ras', huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving – zowel op operationeel als organisatorisch niveau – terwijl daarvoor geen objectieve rechtvaardiging bestaat."⁵ Simpel gezegd: het is etnisch profileren als de politie iemands (vermeende) 'afkomst' laat meespelen bij de beslissing om een persoon te controleren. Een dadersignalement

is een omschrijving van een verdachte van een strafbaar feit, hier mag (vermeende) afkomst wel een rol spelen als er een objectieve rechtvaardiging is. Dat is bijvoorbeeld het geval als de politie de huidskleur van een verdachte van een woninginbraak gebruikt om hem op te sporen. Controle Alt Delete ageert tegen de zogeheten 'daderprofielen'. Een daderprofiel is een omschrijving van de 'typische' dader van een nog niet gepleegd strafbaar feit. Dit betekent dat Controle Alt Delete vindt dat de politie niet jongens met een 'Noord-Afrikaans' uiterlijk vaker mag controleren omdat uit de statistieken blijkt dat zij relatief vaker inbreken dan 'witte-Nederlandse' jongens. In de rechtsstaat is immers iedereen gelijk voor de wet en word je niet verantwoordelijk gehouden voor het gedrag van anderen die er net zo uit zien als jij.

Een van de resultaten die Controle Alt Delete bewerkstelligd heeft, tezamen met Amnesty Nederland, is dat de politie open is gaan staan om het fenomeen etnisch profileren vanuit een nieuwe blik te bekijken, benodigde beleidstechnische veranderingen door te voeren en vast te leggen in het handelingskader. Zie hoofdstuk 6. Papier is echter geduldig, dus de volgende vragen dienen zich al weer aan: hoe wordt gemonitord of alle politieagenten bewust zijn van het nieuwe handelingskader? Hoe wordt gehandhaafd of politieagenten zich houden aan het nieuwe handelingskader? Welke maatregelen gaan getroffen worden tegen etnisch profileren? Meer hierover ook in hoofdstuk 6.

**CONTROLE
ALT DELETE**

Hoofdstuk 3

ONDERZOEKEN

In het voorwoord van dit rapport wordt de lezer uitgenodigd om een gezond-kritische en constructieve bril op te zetten. In grote lijnen zijn er drie redenen om de common sense opvatting over de politie “er gaat wel eens iets mis maar in grote lijnen gaat het goed” te verlaten. De redenen zijn: 1) onderzoeken die etnisch profileren en de voedingsbodem daarvan aantonen, 2) de aard van de meldingen die Controle Alt Delete heeft ontvangen in 2017 en 3) nieuwe cijfers over dodelijke slachtoffers die vielen onder de verantwoordelijkheid van de politie. In dit hoofdstuk worden vier relevante onderzoeksrapporten uit 2016 en 2017 besproken.

3.1 Beslissen in grensgebieden

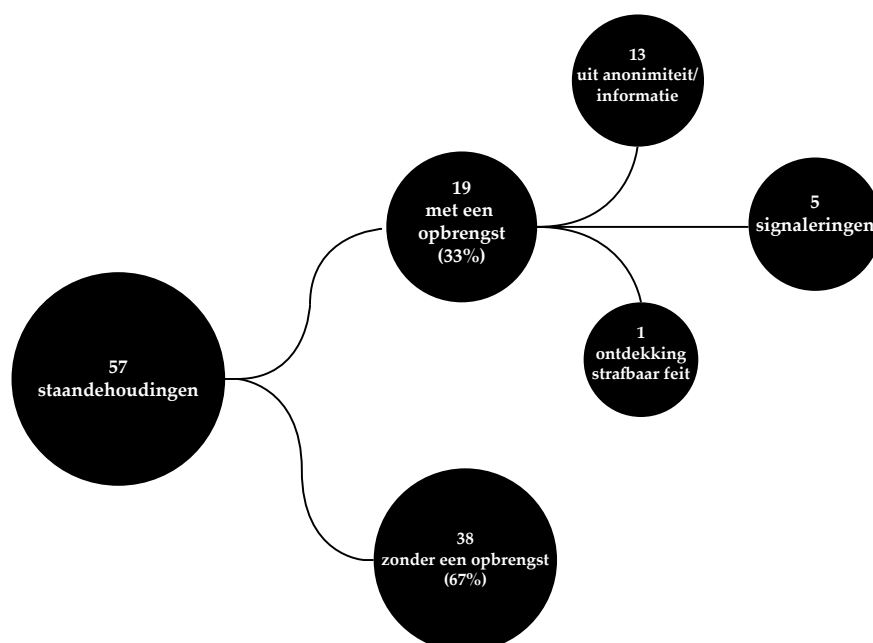
In 2016 werd er door Van der Woude van de Universiteit Leiden een onderzoek gepubliceerd naar de Koninklijke Marechaussee (Kmar). De Kmar werkt in de grensgebieden van Nederland. Uit het onderzoek blijkt dat etnisch profileren vaak voorkomt. De onderzoekers hebben 800 uur meegereiden met de politie. Het kenteken van een auto (en meer specifiek de afkomst van het kenteken) blijkt een belangrijke reden voor het overgaan tot een controle, net zoals de huidskleur van de inzittenden. Trouw tekende het volgende op: “bij de controles bleek vooral het kenteken reden voor een inspectie. Op voertuigen met Roemeense, Bulgaarse en andere Oost-Europese kentekens werd extra gelet, voor Poolse wagens was minder interesse. [...] Huidskleur blijkt ook een belangrijke factor bij de selectie voor een controle. Op basis daarvan wordt een inschatting gemaakt van de nationaliteit van de inzittende.”⁷

3.2 Boeven vangen

Later in 2016 kwam het onderzoek Boeven Vangen uit (van Wouter Landman, Twynstra Gudde) dat een vergelijkbare conclusie had.⁸ Dit onderzoek richtte zich op de proactieve controles die de politie uitvoert, controles die op eigen initiatief van een agent tot stand komen. Het fenomeen etnisch profileren werd ook onderzocht. De onderzoekers hebben 30 diensten onderzocht en in totaal 240 uur meegereiden met de politie in vier verschillende teams. Uit het onderzoek bleek dat van alle waargenomen proactieve controles bijna 60% van de controles werd uitgevoerd bij mensen met een migratieachtergrond. Een forse oververtegenwoordiging. Van alle uitgevoerde controles bleek dat 40% werd uitgevoerd zonder dat er objectieve rechtvaardiging voor was. Dat laatste betekent, simpel gezegd, dat de reden om iemand te selecteren voor een controle onvoldoende (juridisch) gemotiveerd is.

In onderstaande grafiek wordt de opbrengst van alle waargenomen controles samengevat.

Uit dit overzicht blijkt dat er tijdens 57 proactieve politiecontroles slechts één strafbaar feit werd ontdekt. Dertien keer werd er informatie verzameld. Informatie is altijd een opbrengst, maar het is onduidelijk wat de waarde van de informatie is. Het is niet bekend of dit leidde tot het oplossen van criminaliteit - dit viel buiten

Figuur 5.5: Opbrengsten van proactieve politiecontroles

het bestek van het onderzoek. Vijf keer werd iemand gevonden die gesignaleerd stond. Dat kan betekenen dat iemand gezocht werd door de politie, maar ook dat iemand een openstaande boete heeft. Navraag bij de onderzoekers leerde bovendien dat het niet duidelijk is of, voordat de persoon staande gehouden werd, er al in de computerinformatie op basis van een kenteken gezocht is. Zo ja, dan konden agenten aan de hand van een kenteken zien of de bestuurder gesignaleerd stond en in dat geval zijn deze staandehoudingen niet zo imposant: dan wist de agent al vóór de staandehouding wat voor vlees hij in de kuip had.⁹

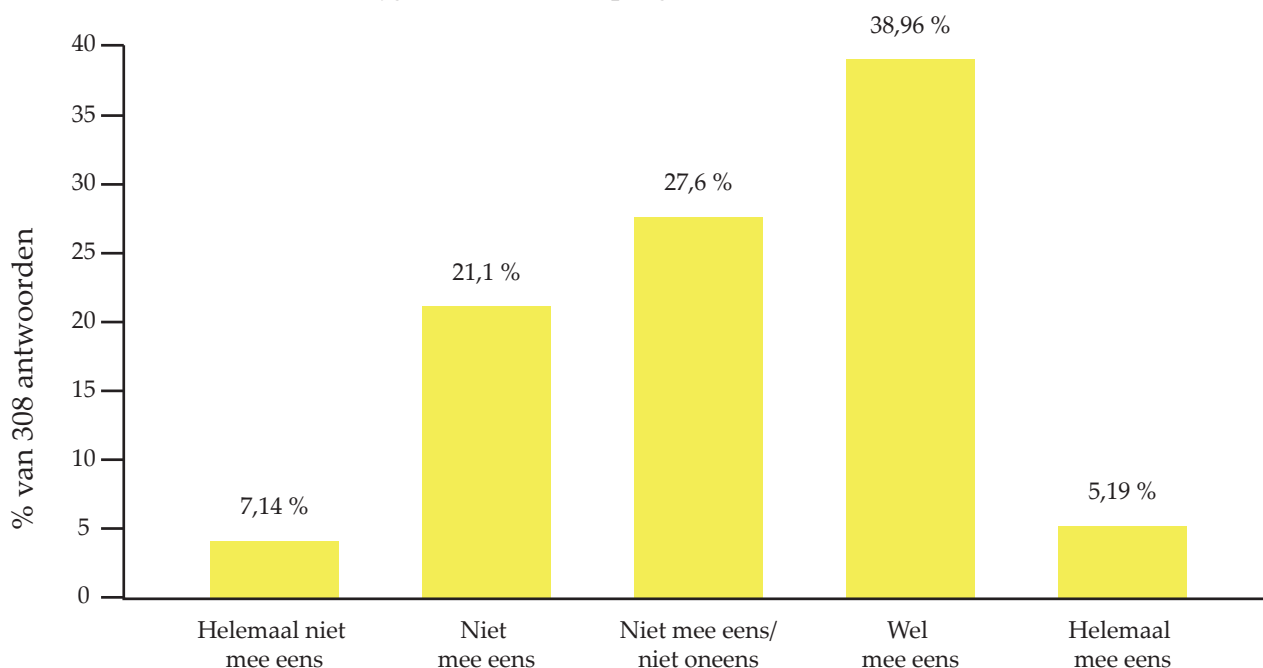
3.3 WOB-verzoek door Brandpunt

Kort daarna deed televisieprogramma Brandpunt een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (WOB) en haalde uit de politiearchieven een buitengewoon interessant rapport naar boven.¹⁰ Het betreft een onderzoek naar welke rol de etnische achtergrond van mensen speelt bij de overwegingen van een agent op straat. Het onderzoek is uitgevoerd door een student van de politieacademie. De enquête werd ingevuld door 1000 politiemensen in Brabant. Hier volgen twee vragen en de antwoorden die de agenten gaven.

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat ruim 40% van de agenten denkt dat je iemand mag staande houden omdat hij op basis van zijn uiterlijk tot een groep kan worden gerekend die oververtegenwoordigd is in de criminaliteitsstatistiek. Nog eens een kwart van de geïnterviewden is het er niet mee eens en niet mee oneens. Dat betekent dat zeker 4 op de 10 agenten denkt dat zij mensen mogen controleren die niets strafbaars doen, maar wel hetzelfde uiterlijk hebben als mensen die relatief vaak strafbare feiten plegen. Dan de volgende vraag:

Grafiek 5

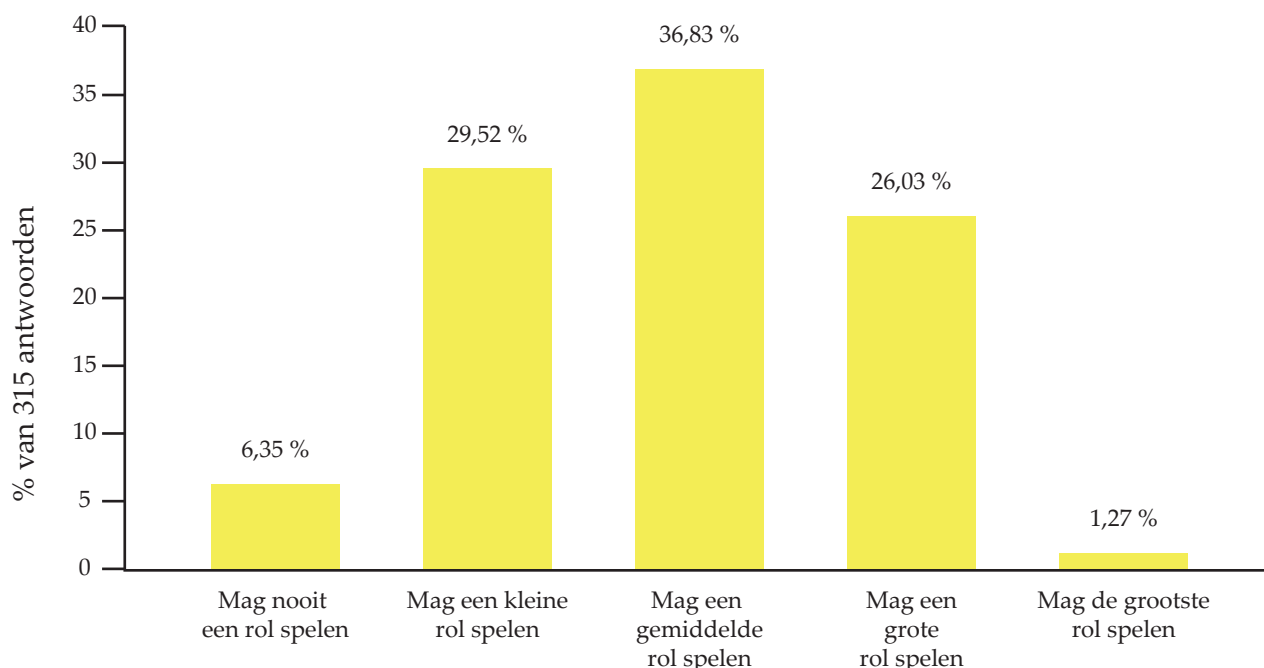
Het is wel terecht dat politiemensen burgers staandehouden op basis van hun etnische achtergrond als die etniciteit is oververtegenwoordigd in de statistieken die worden bijgehouden over plegers van criminaliteit.

Mag in uw ogen de etnische achtergrond van personen, in combinatie met andere factoren of overwegingen, een rol spelen bij de overweging onder dienders om te besluiten om iemand op straat wel of niet aan te spreken ter controle? Slechts 6% van de agenten vindt dat de etnische achtergrond van mensen geen rol mag spelen bij beslissing om iemand proactief te controleren. Dit betekent dus dat 94% vindt dat het wel een rol mag spelen in grotere of kleinere mate.

Grafiek 4.5

Mag in uw ogen de etnische achtergrond van personen, in combinatie met andere factoren of overwegingen, een rol spelen bij de overweging onder dienders om te besluiten om iemand op straat wel of niet aan te spreken ter controle?

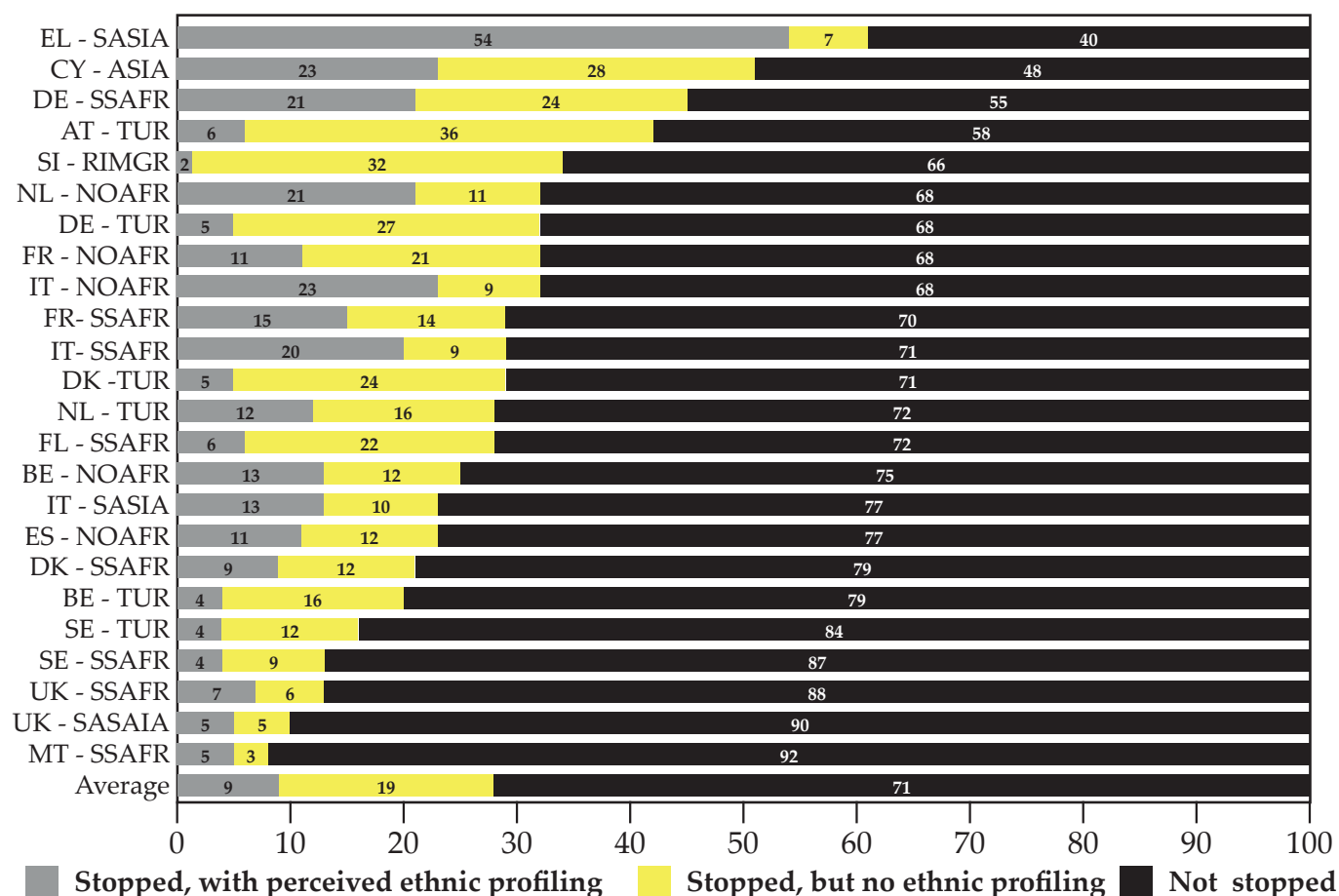

3.4 Discriminatie van moslims

Tot slot een publicatie uit 2017. De *Fundamental Rights Agency*, het grondrechtenbureau van de EU, publiceerde een onderzoek naar discriminatie van moslims in Europa.¹¹ De enquête is vorig jaar afgenomen bij 10.527 personen die zichzelf als moslim identificeren en werd gehouden in vijftien EU-lidstaten: België, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Malta, Nederland, Oostenrijk, Slovenië, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. De gegeven antwoorden kunnen niet geverifieerd worden bij de politie of aan de hand van andere cijfers: het is een perceptieonderzoek. Met betrekking tot etnisch profileren staat in de resultaten dat 32% van de Marokkaans-Nederlandse moslims zegt dat zij in de afgelopen vijf jaar door de politie gecontroleerd zijn. Over de laatste politiecontrole zegt 64% dat er sprake was van etnisch profileren. Van de Turks-Nederlandse moslims zegt 28% dat zij in het afgelopen jaar gestopt zijn. Daarvan zegt 42% dat er bij de laatste politiecontrole sprake was van etnisch profileren.

Gemiddeld in heel Europa geeft 16% van de moslims aan dat zij gestopt zijn door de politie in de afgelopen 5 jaar. Bijna de helft van de respondenten (42%) zegt dat ze gestopt zijn vanwege hun niet-westerse migratieachtergrond. Het vertrouwen van moslims in de politie is in Nederland het laagst van alle landen, zie onderstaande grafiek.

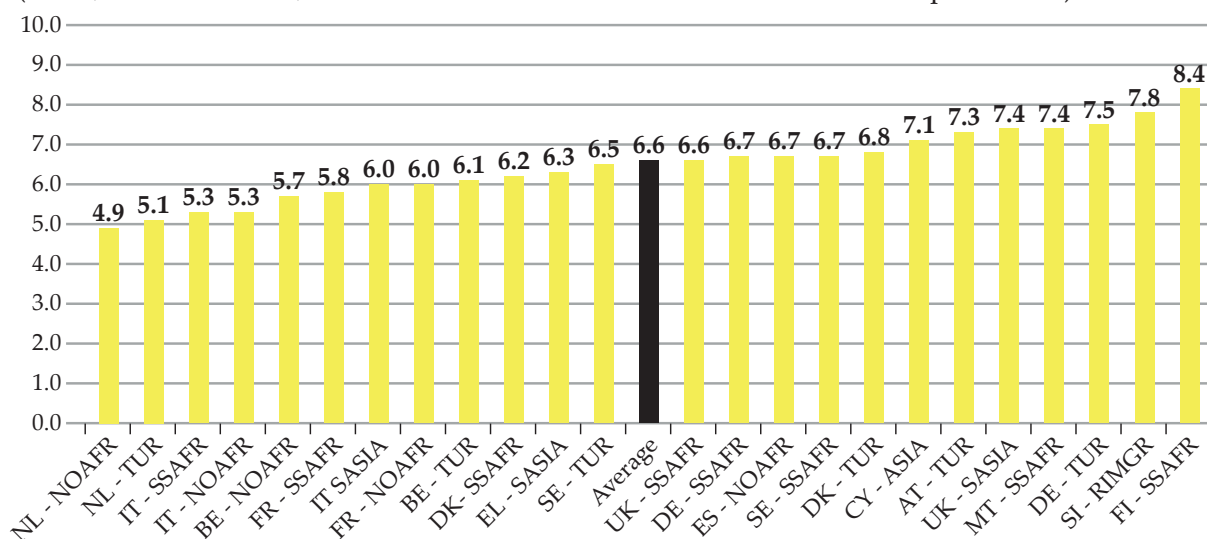
Figure 31: Prevalence of police stops in past five years, by EU Member State and target group (%)

3.5 Leren van gemaakte fouten

Bovenstaande vier recente onderzoeken geven een onthullend inkijkje in de problematiek van etnisch profileren. De grondhouding van politiemensen in Brabant is meer dan problematisch, zo laat het onderzoek dat Brandpunt publiceerde zien. Het is maar de vraag of er in andere eenheden wezenlijk anders gedacht wordt. De politie heeft er geen enkele publieke reactie op gegeven, of een blijk van afkeuring naar aanleiding van de publicatie van dit rapport door Brandpunt. Controle Alt Delete heeft meerdere malen aangegeven dat dit onbegrijpelijk is.

Figure 34: Trust in the police, by EU Member State and target group (mean, on scale of 0-10, where 0 means 'no trust at all' and 10 means 'complete trust')

Meer dan 40% van de politiemensen vindt dat iemand staande gehouden mag worden omdat diegene behoort tot een groep die oververtegenwoordigd is in de criminaliteitsstatistieken. Uit het onderzoek bij de Koninklijke Marechaussee, het rapport Boeven Vangen en het enquête-onderzoek van FRA blijkt dat politieagenten hun gedachtegoed ook in de praktijk brengen. Marokkaanse- en Turkse-Nederlanders worden buitengewoon vaak gestopt door de politie, ervaren dat vaak als etnisch profileren en van alle waargenomen controles wordt 60% uitgevoerd bij mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Alleen bij de landsgrenzen is het nog bonter; daar zijn het kenteken en de huidskleur van chauffeurs de belangrijkste redenen om hen te controleren.

CONTROLE
ALT DELETE

Hoofdstuk 4

MELDINGEN

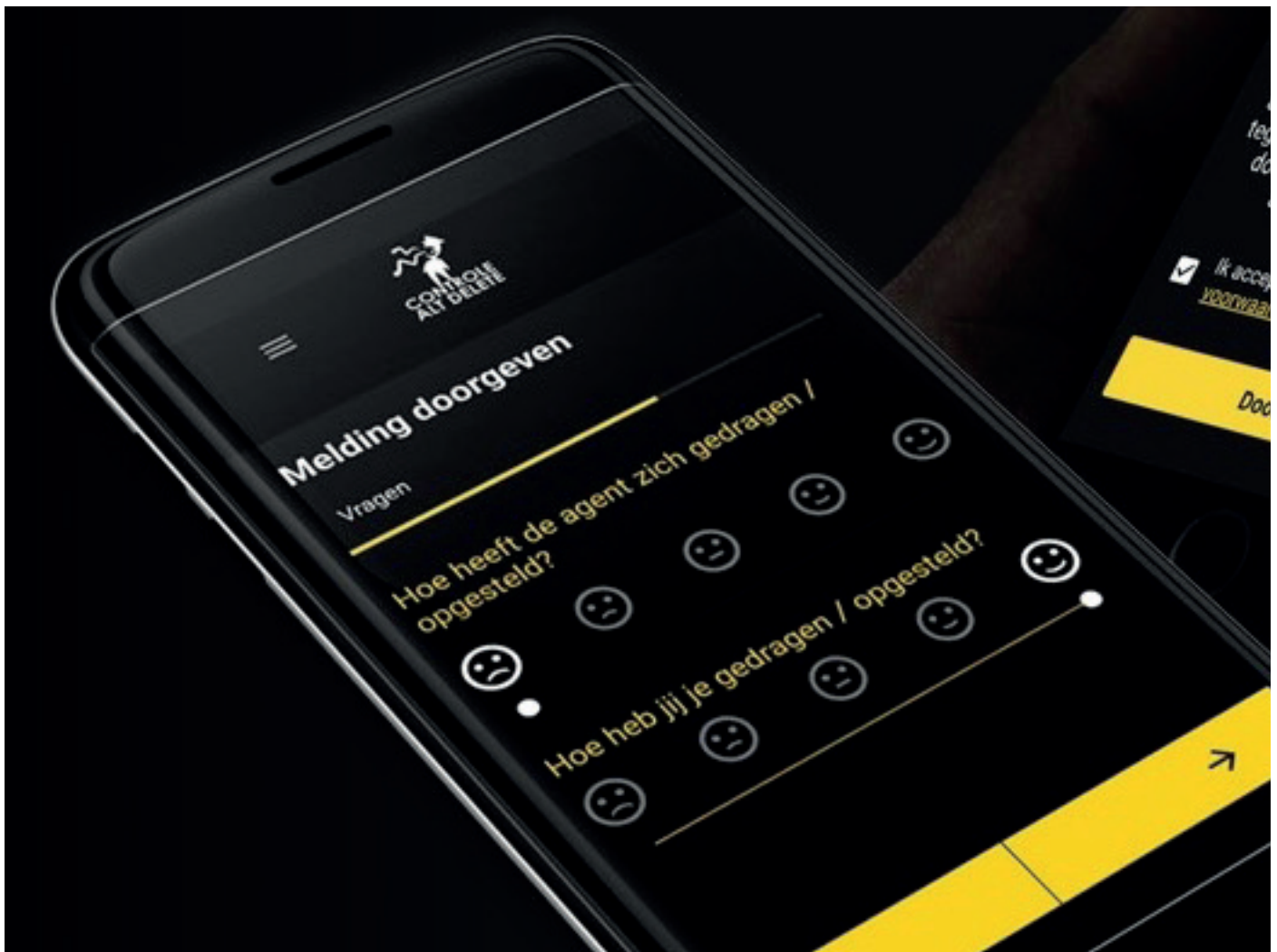
In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de tweede reden om een gezond-kritische bril op te zetten en de common sense opvatting over de politie te laten varen. Controle Alt Delete kreeg meldingen en klachten binnen over etnisch profileren en andere vormen van machtsmisbruik. De meldingen en klachten kwamen binnen via social media, WhatsApp, bij Straatrecht trainingen en natuurlijk middels de Controle Alt Delete app. De meldingen en klachten zijn exemplarisch voor hoe de politie optreedt.

4.1 Controle Alt Delete app

Deze app is tot stand gekomen na een crowdfundingactie in de lente van 2016. Het idee voor een crowdfunding voor de app is afkomstig van een groep jongeren die bij Controle Alt Delete meededen aan de leerschool Academy X. De naam van de campagne was Kies een kant, waarmee Nederland werd aangesproken om een kant te kiezen tegen etnisch profileren. Niet een kant kiezen, er niets tegen doen, is immers ook het gevolg van een keuze. Het logo van de campagne (zie de cover van dit rapport) brengt tot uitdrukking dat er gekozen moet worden tussen vrijheid en onvrijheid – het gaat hier om de vrijheid van mensen om zich vrij te

verplaatsen in hun eigen land (art 12 UVRM). Sinds eind december 2016 fungeert de app als instrument om meldingen en klachten rondom etnisch profileren in kaart te brengen en monitoren. Het doel van de app is om mensen te informeren over hun rechten en meldingen en klachten te verzamelen over etnisch profileren en slechte bejegening. Controle Alt Delete staat mensen bij die een melding en/of een klacht indienen. In overleg met de slachtoffers bespreekt Controle Alt Delete de ervaringen met de politie en wordt de klachtenprocedure gemonitord. Dat gebeurt soms op een publieke manier (bij evenementen) en soms in overlegsituaties achter gesloten deuren.

De app is nu een jaar online. Ondanks de positieve ervaringen met de app, is gebleken dat veel mensen de mobiele applicatie onvoldoende gebruiken. In verband met de beveiliging van de app werkt deze niet naar behoren als mensen hun telefoon niet (goed) updaten. Door zelf ook door de gezond-kritische bril te kijken heeft Controle Alt Delete ervoor gekozen om het meldformulier voor klachten op de website te zetten. De app blijft bestaan om informatie te delen over de rechten die mensen hebben tegenover de

politie en om praktische informatie te verspreiden over de klachtenprocedure. De website van Controle Alt Delete zal vanaf 2018 als het portaal voor klachten gaan functioneren.

4.2 Aantal meldingen/klachten in 2017

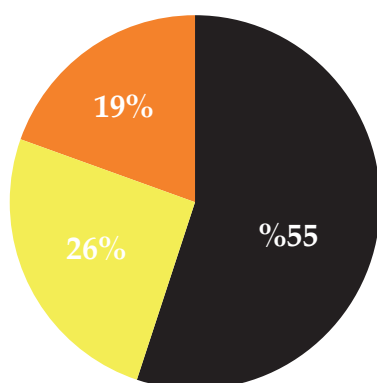
In 2017 kreeg Controle Alt Delete 31 meldingen binnen. Daarvan gingen 17 meldingen over etnisch profileren en 8 meldingen over discriminatie. Een derde van het totale aantal klachten betrof bovendien geweldsgebruik door de politie. Bij 6 meldingen was er van beide geen sprake. Van alle meldingen zijn er 10 als klacht doorgezet naar de politie, over 4 zaken is aangifte gedaan. In totaal zijn 17 klachten niet doorgezet naar een andere instantie dan Controle Alt Delete. Deze mensen wilden niet klagen bij de politie.

Het aantal klachten komt over als betrekkelijk weinig, maar afgezet tegen het aantal klachten dat bij andere instanties binnenkomt is het relatief hoog. Navraag bij de politie leerde dat de politie in 2017 tot nu enkele tientallen klachten over etnisch profileren ontving.¹² Ter vergelijking, alle anitiscriminatiebureau's (hierna: ADB's) in Nederland ontvingen in 2016

in totaal 51 klachten over etnisch profileren. Opvallend is dat in de jaarverslagen van het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam¹³ en RADAR Rotterdam¹⁴ niet wordt geschreven over deze meldingen. De ADB's ontvingen in 2016 meer meldingen over etnisch profileren dan dat de politie er in 2017 klachten over kreeg: dat is toch zeker een opvallend gegeven. De antidiscriminatie voorzieningen van Nederland onderkennen dat onvoldoende. Het aantal bij Controle Alt Delete binnengekomen meldingen staat in verhouding met de meldingen bij ADB's en de politie, zeker gezien de minimale middelen van Controle Alt Delete enerzijds en de nationale naamsbekendheid, middelen en taakstelling van de politie en lokale ADB's anderzijds.

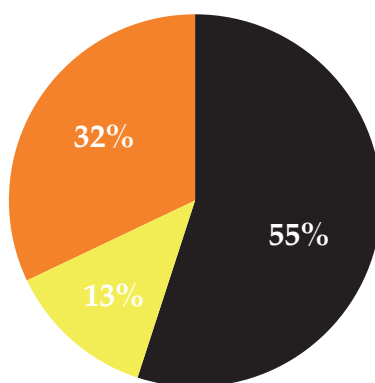
In de jaarverslagen van ADB's staat ieder jaar hetzelfde: de meldingsbereidheid is laag en de klachten die zijn binnen gekomen vormen slechts het topje van de ijsberg. Mensen die discriminatie ervaren zouden in actie moeten komen en meer moeten melden. De vraag is vooral: waarom melden mensen discriminatie niet? Uit het onderzoek dat FRA deed (zie paragraaf 3.4)

Aantal meldingen/klachten

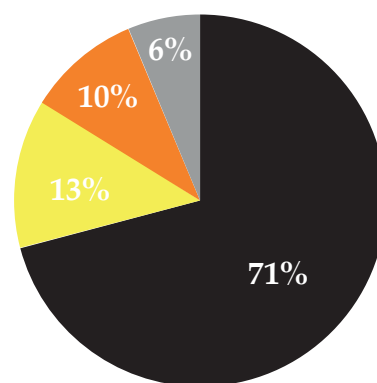
- Etnisch Profileren
- Discriminatie
- Onduidelijk

Melding/klacht doorgezet naar de politie

- Niet
- Aangifte
- Wel

De plek van interactie

- Op straat
- In eigen huis
- Bij de politie
- Openbaar vervoer

bleek dat de naamsbekendheid van ADB's onder moslims heel laag was en dat mensen niet bekend waren met de mogelijkheid om meldingen te maken van discriminatie. Voor de politie ligt dat anders. De politie geniet een hoge naamsbekendheid onder iedereen in Nederland. Toch wordt ook hier nauwelijks geklaagd over etnisch profileren. Er is geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar waarom mensen ervaringen met etnisch profileren nauwelijks melden bij de politie. Controle Alt Delete heeft wel een idee hierover, maar het zijn slechts vermoedens. De vermoedens zijn tot uitdrukking gebracht in de kopjes van onderstaande tekst. De besproken meldingen zijn geanonimiseerd om de privacy van klagers te waarborgen. Wel worden de stad en (indien bekend) de leeftijd genoemd. Op vier mensen na zijn alle hieronder besproken meldingen gedaan door mensen met een migratieachtergrond. Om verwarring te voorkomen wordt de afkomst van klagers alleen vermeld bij de casussen waarbij etnisch profileren (mogelijk) aan de orde is.

4.3 Klagers bereiken niet wat zij nastreven

Uit onderzoek van de Inspectie Veiligheid en Justitie (2016) blijkt dat veel klagers niet het doel bereiken dat zij voor ogen hadden toen zij klaagden.¹⁵ Mensen klagen vanwege: “de erkenning van de gemaakte fout, aanspreken van de betrokken politiemedewerker, excuses, maatregelen om de fout in de toekomst te voorkomen en eventueel schadevergoeding of een andere maatregel.” Doelen die zij, blijkens het onderzoek, vaak niet bereiken. Klagers moeten daarom vooraf hun verwachtingen bijstellen. Het is moeilijk om gelijk te krijgen en als het lukt dan heeft het geen werkelijk effect. Het is een tandenloze procedure die niet leidt tot een veroordeling van de agent of een schadevergoeding voor de burger.

Een in Wageningen woonachtige statushouder uit het Midden-Oosten diende een klacht in over etnisch profileren. In verschillende steden is hij gestopt en gevraagd om zijn ID. Elke keer zegt de politie dat hij voldoet aan het signalement van degene die zij zoeken. Hij vraagt zich af of alle boeven soms op hem lijken. Zie hier een greep uit het telefoongesprek met deze man:

Klager: Wat gebeurt er als ik een klacht indien bij de politie?

Controle Alt Delete: Dan word je uitgenodigd voor een bemiddelingsgesprek met de agent waar je over klaagt.

Klager: Maar ik wil helemaal niet met die agent praten. Ik wil dat de politie stopt met etnisch profileren.

Controle Alt Delete: De tweede fase van de klachtenprocedure is de onafhankelijke klachtencommissie, die over je klacht gaat oordelen.

Klager: En wat komt daar uit?

Controle Alt Delete: Dat je klacht gegrond of ongegrond wordt verklaard. En als je gelijk krijgt zeggen ze misschien sorry.

Klager: Sorry? Wat heb ik aan sorry? Wat gebeurt er verder als ik gelijk krijg?

Controle Alt Delete: Verder niets. Als je gelijk krijgt, dan is dat het.

Mensen kunnen via Controle Alt Delete hun klachten indienen bij de politie. Daarbij wordt het probleem dat zij hun doel niet bereiken, niet verholpen. Wel krijgen mensen de erkenning die zij zoeken. Van Controle Alt Delete weliswaar, niet van de politie. Een belangrijk winstpunt voor Controle Alt Delete is dat zij zicht krijgen op het verloop van de klacht: de interne processen van de klachtbehandeling. De weg die klagers afleggen is voor Controle Alt Delete een middel om de knelpunten van de klachtenprocedure voor het voetlicht te brengen bij de politie. Dit is een beproefde tactiek van Controle Alt Delete, waarmee als sinds 2014 wordt geprobeerd om de klachtenprocedure te verbeteren. Een heel aantal verbeterpunten zijn inmiddels overgenomen, zie hoofdstuk 6.

4.4 Klagers moeten hun privé gegevens geven

Meerdere meldingen die Controle Alt Delete ontving zijn niet doorgezet naar de klachtenprocedure van de politie. Klagers wilden ofwel helemaal geen contact met de politie ofwel de klager vreesde dat het indienen van een klacht tot vergelding door de politie zou leiden.

Jongen van 18 met een migratieachtergrond uit Utrecht, nooit eerder met politie en justitie in aanraking geweest. Zijn eerste contact met de politie was bij de diploma-uitreiking van zijn broer, ze waren in feeststemming. Ze werden staande gehouden. De kofferbak moest open – waarom wist niemand, ook de broer had geen verleden bij politie of justitie. De impact hiervan op de jongen was heel groot, hij heeft nog steeds een groot onbegrip hierover.

Een Marokkaans-Nederlandse man van 31 uit Rotterdam werd gefouilleerd op mogelijk wapenbezit op Rotterdam CS. Het viel hem op dat er meer mensen om hem heen waren maar dat hij de enige is die werd aangesproken.

Eén Marokkaans-Nederlandse jongen van 16 uit Hoorn kreeg bijvoorbeeld als antwoord: “je keek verdacht”.

Een Marokkaans-Nederlandse jongen van 19 uit Utrecht, geen verleden bij politie en justitie. Zijn moeder had een auto gekocht en hij reed zijn moeder overal heen. Een mooie auto. De jongen werd constant staande gehouden, met z'n moeder naast hem. Hij schaamde zich. Deze verhalen staan symbool voor de vele ervaringen die de afgelopen vijf jaar gedeeld werden met Controle Alt Delete. Jongeren die niets verkeerd doen worden herhaaldelijk gestopt door de politie. Jongeren vragen vaak om een reden voor de controle.

Een Nederlands-Irakse vrouw van onbekende leeftijd uit Amsterdam schreef Controle Alt Delete een berichtje: “Ik werd vorige week staande gehouden door de politie omdat ik zonder fietslampen reed. Vervolgens vroeg de politie of ik legitimatie had en ik liet mijn paspoort zien. Hij zag dat ik in Al-Koet geboren ben en vroeg waar dat was. Ik vertelde hem dat ik een geldig paspoort heb en vroeg waarom hij dat moest weten waarop hij antwoorde dat hij dat moest invullen. Ik ging even met hem in discussie totdat hij zei dat als ik het niet vertelde hij mij nog een boete zou geven. Dus ik vertelde waar Al-Koet ligt. Maar ik dacht dat je helemaal niet hoefde op te geven waar dat ligt. Weet jij hier misschien meer over?” Misschien wilde de agent een praatje maken, maar praten over iemands afkomst en geboortegrond ligt gevoelig. De vrouw wilde het niet zeggen en is ook niet verplicht om de informatie te geven. Vervolgens dreigt de agent met een boete (voor wat?) om haar te dwingen om te vertellen waar haar geboorteplaats ligt. Dat is misbruik van bevoegdheid en een reden om te klagen.

4.5 De klachtenprocedure duurt lang

In 2017 werd een aantal klagers, door Controle Alt Delete, begeleid waarbij de klager niet werd gebeld door de politie, of een eerste telefoontje liet weken op zich wachten. Pas na een interventie van Controle Alt Delete werd de klager gebeld door de klachtbehandelaar. Ook kwam het voor dat het gesprek met de klachtbehandelaar te lang op zich liet wachten.

Kijk bijvoorbeeld naar het verloop van de klacht van een man van 42 met een migratieachtergrond uit Amsterdam. Hij werd zonder enige aanleiding gestopt en doorgelicht door zes politiemensen. De politieagent die hem te woord stond, gaf aan dat hij 'niet-willekeurig' eruit gepikt was. De klacht gaat daarom over etnisch profileren. Hij heeft in februari 2017 een klacht ingediend, die pas in juni tot een bemiddelingsgesprek leidde. De zitting van de onafhankelijke klachtencommissie vond plaats in november. De klager is pas een maand na het indienen van zijn klacht gebeld.

Uit het jaarverslag van de klachtencommissie van de politie Amsterdam blijkt dat de gemiddelde termijn om een klacht af te handelen een half jaar is (180 dagen).¹⁶ Officieel staan er 18 weken (72 dagen) voor. Er wordt geteld vanaf het moment van indienen tot het moment van afhandelen door de commissie. De gestelde termijn wordt ruimschoots overschreden. Controle Alt Delete begeleidt twee mensen die al sinds begin 2017 wachten op de afhandeling van hun klacht.

Zie ook de zaak van een gezin uit Den Haag. Op vermoeden van huiselijk geweld treedt de politie zonder toestemming en zonder machtiging een woning binnen en zet vader in de gang vast tegen de muur, met een onderarm tegen zijn nek. Toen de vrouw terugkwam van de burens (ze was op visite) begon ze te filmen. De politie heeft haar gedwongen te stoppen met filmen en eigenhandig de film verwijderd. De klacht, die werd ingediend op 2 januari 2017, werd pas in oktober 2017 besproken door de onafhankelijke klachtencommissie Den Haag. De termijnen werden ook hier ruimschoots overschreden. Op verzoek van de familie zou er iemand van Controle Alt Delete aanwezig zijn bij het klachtgesprek. De familie heeft Controle Alt Delete meerdere malen aangemeld en op de dag nogmaals herhaald dat er iemand aanwezig zou zijn om te waarnemen. Op de dag zelf heeft de klachtencommissie de waarnemer van Controle Alt Delete geweigerd. De familie heeft tijdens het gesprek, nadat Controle Alt Delete de toegang ontzegd werd, herhaald dat ze graag wilden dat de persoon naar binnen zou komen. Er werd aangegeven dat het niet is toegestaan. De reden die tijdens het gesprek aan de familie werd gegeven is dat de klachtencommissie geen andere instanties wilden binnenlaten. Dat is opmerkelijk enerzijds omdat hier bij de aanmelding niets over gezegd is en anderzijds omdat er ook iemand van de politiebond

aanwezig was bij het gesprek, waarschijnlijk om de agenten bij te staan. Controle Alt Delete concludeert dat de klachtencommissie een vertegenwoordiger van Controle Alt Delete de toegang weigerde op oneigenlijke gronden, ondanks dat de klager meermaals had aangegeven dat ze graag wilden dat Controle Alt Delete er bij aanwezig zou zijn. In november deed de klachtencommissie uitspraak over deze zaak. De familie kreeg gelijk inzake het filmen: dwingen om te stoppen met filmen en de film verwijderen was niet toegestaan. Met betrekking tot het binnentreden en het gebruikte geweld zag de commissie geen probleem: klacht ongegrond.

4.6 Klagen zonder bewijs of getuige leidt tot niets

Het zou verstandig zijn als mensen alle interacties met de politie filmen en wel vanaf het begin. Filmen doen mensen om bewijs te vergaren dat ze kunnen gebruiken in de klachtenprocedure, niet om een anti-politie filmpje op Youtube te gooien. Kijk bijvoorbeeld naar deze uitspraak van de klachtencommissie van de politie in Amsterdam (uit jaarverslag van de klachtencommissie uit 2016):

Casus

Klager vindt dat een politieambtenaar hem onheus heeft bejegend. Toen klager aan de politieambtenaar vertelde dat hij uit een ander land kwam, dat de foto daar in zijn woning was gemaakt en dat hij daar twee woningen bezit, zei de politieambtenaar tegen hem: 'Wat doe je hier dan? Waarom ga je niet terug naar je eigen land, man!'

In dit geval oordeelt de commissie zich niet tot oordeel in staat te achten omdat de betreffende politieambtenaar anders verklaarde en de commissie geen reden zag om de ene verklaring aannemelijker te achten dan de andere.

Geen getuige of filmbeelden gemaakt? Dan is er kennelijk geen reden om de ene verklaring aannemelijker te achten dan de andere, waarmee de status quo gehandhaafd wordt.

In de besproken casus staat een opvallende uitspraak: “ga terug naar je eigen land”. Dat werd toen kennelijk ook al gezegd door de politie. Controle Alt Delete ontving in 2017 een melding van een Marokkaans-Nederlandse jongen van 22 jaar uit Horst. Hij zat als passagier in een geparkeerde auto en werd niet verdacht van een strafbaar feit. De politie vorderde zijn ID. De jongeman werd boos omdat de politie die bevoegdheid niet had (en daar had hij gelijk in). De politieagent zei tijdens deze discussie dat er in dit land normen en waarden gelden en dat hij normaal moet doen. Als hij dat niet kon, dan moest hij Nederland maar verlaten en teruggaan naar zijn eigen land, zo was de strekking van het verhaal dat de agent afstak. Na bemiddeling van Controle Alt Delete heeft de eenheidsleider van Limburg hem persoonlijk gebeld en excuses aangeboden voor dit voorval.

De politie hoort er voor iedereen te zijn. Controle Alt Delete is van mening dat als er een signaal is dat een agent “ga terug naar je eigen land” heeft gezegd, in welke vorm dan ook, met welke bedoeling dan ook, dat de politieleiding direct actie moet ondernemen. De agent in kwestie moet dan tijdelijk bureau werk doen terwijl de politie een onderzoek instelt. Getuigen horen, filmbeelden bekijken, de audio uithoren en vervolgens de feiten vaststellen. Als kan worden vastgesteld dat de agent inderdaad “Ga terug naar je eigen land” heeft gezegd (of woorden van gelijke strekking), dan dient er een ontslag te volgen. De korpschef heeft gezegd dat er voor agenten die onderscheid maken naar afkomst “geen plaats is in dit korps”.¹⁷ Wat betekent die uitspraak als zaken zoals deze afgedaan worden met een bemiddelingsgesprek en een excuus?

4.7 Klagers voelen zich als verdachte behandeld

Een vrouw van 20 uit Rotterdam was getuige van huiselijk geweld en belde de politie. De politie kwam maar stelde zich intimiderend op tegenover de melder. Hij hield steeds zijn wapenstok zichtbaar in de aanslag, stelde vragen alsof zij de verdachte zou zijn (“waarom loop je weg?”), en vroeg om een ID. Een man uit Rotterdam had een fietsongeluk als

gevolg van het verkeersgedrag van twee andere fietsers. Hij wilde financieel verhaal halen bij de mensen, maar zij namen de benen. De man heeft de politie gebeld en om hulp gevraagd, maar die wilden in eerste instantie niet komen. Toen de moeder van de man de politie een tweede keer had gebeld, kwam de politie. De fietsers werden staande gehouden en hun ID genoteerd. Ook het ID van het slachtoffer werd gevraagd. Nadat zijn gegevens genoteerd waren vroeg hij het ID-bewijs terug. De politieagent trok het ID buiten het bereik van de man. De collega verklaarde dat zij het ID-bewijs nog even bij zich hield voor het geval hij weg zou lopen. De man was het slachtoffer in deze zaak en had zelf de politie erbij geroepen en werd nu benaderd als iemand die zou proberen te vluchten.

De laatste klager had sterk de overtuiging dat zijn donkere huidskleur een rol speelde in het contact met de agent. Op basis van zijn uiterlijk werd hij getaxeerd als een mogelijk risico (vluchten). In beide gevallen waren de slachtoffers diep onder de indruk van het optreden van de politie. Zij stellen zich kwetsbaar op en roepen zelf de politie te hulp. Uit de woorden en gedragingen van de politie blijkt dat zij vervolgens zelf als mogelijke dader of betrokkene gezien worden. Dit heeft geleid tot een bijzonder negatieve ervaring.

4.8 Leren van gemaakte fouten

Bovenstaande verhalen zijn een greep uit de binnengekomen meldingen. Ze geven een goed beeld van de diversiteit van de klachten en vooral de bizarheid van wat sommige mensen meemaken. De politie benadrukt altijd open te staan voor klachten over het optreden van politiemensen, omdat het aanknopingspunten zijn om het optreden te verbeteren. Controle Alt Delete kan beamen dat de politie open staat voor klachten, maar in de gemonitorde zaken gebeurde het niet vaak dat de politie een excuus aanbood. Daarbij komt ook kijken dat slechts een enkele keer de klager tevreden was met de afhandeling van de klacht.

Doordat Controle Alt Delete het verloop van een aantal klachten en gebeurtenissen op de huid gevolgd heeft, worden systeemfouten zichtbaar.

De termijnen van de klachtenprocedure worden overschreden, waardoor mensen ervaren dat de politie bepaald niet met spoed hun klacht oppakt.

Dat draagt niet bij aan het herstellen van de verstoorde relatie met de politie. Als de procedure afgerond is, worden klagers niet geïnformeerd over het gevolg van een klacht voor de betrokken agent. Zo blijft het volstrekt duister of de klacht ook effectief was: is de betrokken agent aangesproken, gewaarschuwd of wellicht ontslagen? Kernprobleem blijft dat de slager zijn eigen vlees keurt. Zolang maar 5% van de klagers naar de klachtencommissie toe gaat, wordt 95% van de klachten door de politie zelf afgehandeld. Er kan dan, uit de aard van de zaak, geen sprake zijn van onafhankelijke bemiddeling.

In gesprek met Miriam Barendse, Politiechef Midden-Nederland

CONTROLE
ALT DELETE

Hoofdstuk 5

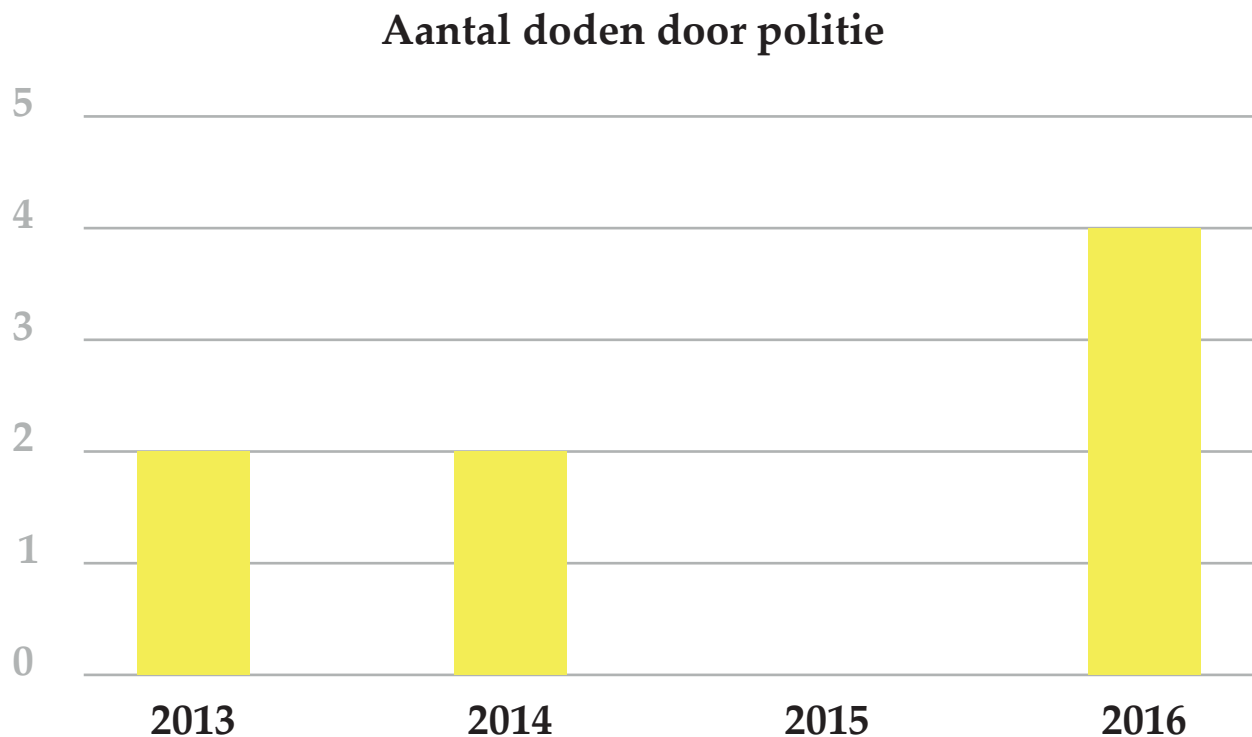

Politiedoden

In dit hoofdstuk komt de derde reden aan bod om een gezond-kritische bril op te zetten. Er wordt gekeken naar dodelijke slachtoffers die gevallen zijn onder de verantwoordelijkheid van de politie. Dat gaat over doden als gevolg van politievuur en over mensen die overleden toen zij onder de verantwoordelijkheid van de politie waren zoals arrestanten of tijdens vervoer. De manier waarop de politie hiermee omgaat staat symbool voor hoe de politie leert en communiceert.

5.1 Incomplete cijfers van overledenen in de context van politietoedred

Wanneer politievuur de doodsoorzaak is, dan worden er in de media lijstjes gepresenteerd met hoe vaak dit voorkomt:

Bovenstaande cijfers komen van een nieuwsbericht van RTL Nieuws.¹⁸ Andere media publiceren soortgelijke lijsten, die de lezer het idee geven dat het wel meevalt met het aantal doden die vallen in de context van het politietoedred. In 2015 vielen er geen doden door politievuur, dat klopt. Echter er vielen wel dodelijke slachtoffers bij politietoedred. Een van de slachtoffers haalde toen zelfs de landelijke media en doet dat in 2017 nog steeds: de dood van Mitch Henriquez op 28 juni 2015. Hoe is zijn overlijden verwerkt in de politiecijfers? Het roept de vraag op hoeveel mensen

zijn overleden bij hun aanhouding, bij transport of in de politiecel, anders dan door politievuur. De Rijksrecherche publiceert wel overzichten met hoe vaak er schietincidenten onderzocht werden, maar niet een overzicht met dodelijke slachtoffers anders dan door een vuurwapen. De Rijksrecherche doet altijd onderzoek als een persoon overlijdt of ernstig gewond raakt, maar publiceert hier niet systematisch over. Dat betekent bijvoorbeeld dat de dood van Mitch Henriquez niet is terug te vinden in de publiek beschikbare cijfers.

Door intensief media- en politieberichten te volgen kon Controle Alt Delete een overzicht maken. Uit dat overzicht blijkt dat in 2016 negen mensen overleden en 2017 (tot 1 december) zeven mensen. Dat is fors meer dan de zes overledenen (vier slachtoffers in 2016 en twee slachtoffers in 2017) waarover publiekelijk bericht wordt door de media, de politie en het Openbaar Ministerie. Mogelijk zijn er meer mensen overleden waar in het geheel niet over gepubliceerd is op het internet. Als iemand wordt doodgeschoten is het schieten van de agent de doodsoorzaak. Hij, het gaat tot op heden in alle gevallen om mannen, overlijdt dan als gevolg van het politieoptreden. In de andere gevallen beoordeelt Controle Alt Delete niet het verband tussen het optreden van de politie en de doodsoorzaak, deze personen overlijden terwijl zij onder verantwoordelijkheid van de politie zijn. Afgezien van de (mogelijke) strafrechtelijke consequenties is het belangrijk dat alle overlijdensgevallen onder verantwoordelijkheid van de politie goed onderzocht worden, om te leren van (eventueel) gemaakte fouten, zodat de organisatie en haar medewerkers zich blijvend verbeteren. In de gesprekken met nabestaanden komt steeds naar voren dat er maatregelen genomen moeten worden om herhaling in de toekomst te voorkomen. Een veelvoorkomende uitspraak is: “onze zoon mag niet voor niks gestorven zijn en ouders zouden dit niet mee moeten maken”.

Hoe vaak komt het voor?

Controle Alt Delete hield bij hoeveel mensen overleden in de context van politieoptreden:

2016: 4 doden als gevolg van politievuur
5 doden onder verantwoordelijkheid van de politie
2017: 2 doden als gevolg van politievuur
5 doden onder verantwoordelijkheid van de politie

5.2 Slachtoffers in 2016

In 2016 zijn in totaal negen mensen overleden in de context van het politieoptreden. Vier daarvan kwamen door politievuur om het leven. Vijf mensen kwamen om onder verantwoordelijkheid van de politie (niet door politievuur).

Januari

Februari

Maart

Op 12 maart werd een man van 41 in Eindhoven door de politie neergeschoten. Hij viel een agent aan en omdat ze dachten dat hij een mes had, werd er op hem geschoten. Later bleek dat hij geen mes of scherp voorwerp bij zich had. Op 17 maart werd een man in De Kwakel doodgeschoten. Over deze gebeurtenis ontbreken praktisch alle gegevens. Het OM zegt desgevraagd: “Het Rijkrecherche-onderzoek is afgerond, de conclusie is dat de politie uit noodweer heeft gehandeld. De agent zal dan ook niet worden vervolgd.”

April

Mei

Op 17 mei overleed een Dordrechtse arrestant van 32 jaar. Hij was dronken, had een ambulancebroeder in zijn gezicht gespuugd en werd daarna gearresteerd. Hij werd ‘onwel’ op weg naar het politiebureau. Op 31 mei overleed Mitchel Winters in Schiedam, hij had naar bleek zelf 112 gebeld, zijn eigen signalement doorgegeven en gemeld dat hij een wapen had. Later bleek dat hij geen wapen bij zich had.

Juni

Juli

Augustus

Op 20 augustus overleed Umaru Sesay in Goes. Hij liep naakt en verward over straat en overleed tijdens zijn arrestatie.

September

Cyprian Broekhuis werd in Amsterdam door de politie doodgeschoten op 7 september. Volgens de politie trok hij een mes, maar die lezing hield volstrekt geen stand in de documentaire van Zembla (zie kader).

Oktober

November

Een man van 42 uit Heereveen werd gearresteerd op 20 november en overleed onderweg naar het ziekenhuis. Het OM zegt hierover tegen Controle Alt Delete “dat uit onderzoek door NFI is vast komen te staan dat hij is overleden als gevolg van overdosis. Het handelen van agenten heeft niets te maken met het overlijden van de man.” Een Rotterdammer van 58 overleed op 24 november in de politiecel nadat hij gearresteerd werd. Volgens het OM is hij “overleden aan een hoge concentratie drugs”.

December

Op 20 december kwam kwam Bekim Hassani (35 jaar) in Maastricht om het leven tijdens een arrestatie in een winkelcentrum, waarbij ook een militair in burger betrokken was. Deze burger heeft Hassani in een nekklem gelegd onder het toezien van de politie.

Cyprian Broekhuis, een man van 23 uit Amsterdam, wordt door de politie in zijn eigen woning doodgeschoten. Bij deze zaak is onvoorstelbaar veel misgegaan, zo blijkt uit een documentaire van Zembla in 2017. De agenten hadden niet de kennis en kunde in huis om met een autistische jongen om te gaan.

Zij wilden hem fouilleren en toen hij zijn hand uit zak haalde, werd er 6 keer geschoten. Getuigen, de aanwezige zorgverleners, hoorden de agent zeggen: “ik dacht dat hij een mes trok”. Later is er bij een huiszoeking inderdaad een mes gevonden, maar in de uitzending van Zembla twijfelen de experts openlijk aan het waarheidsgehalte hiervan: ze vermoeden kwade opzet. De schietende agenten zijn verhoord door collega’s op het bureau, wat in strijd is met een uitspraak van het EHRM uit 2005 en door de wijze van verhoren is het mogelijk dat de verklaringen van de agenten op elkaar afgestemd zijn. Het Openbaar Ministerie besloot, op grond van onderzoek van de Rijksrecherche, om de betrokken agenten niet te vervolgen.

De ouders zijn een artikel 12 SV-procedure bij het Hof gestart, om vervolging af te dwingen.

5.3 Slachtoffers in 2017

In 2017 zijn er vanaf 1 januari tot 1 december zeven mensen overleden in de context van het politieoptreden. Twee mannen kwamen om als gevolg van politievuur. Vijf mensen overleden onder verantwoordelijkheid van de politie (niet door politievuur).

Januari

Op 16 januari overleed Bertus de Man in Amersfoort, hij werd “onwel” in een cellencomplex. Zijn dood zou zijn “veroorzaakt door de hoge concentratie cocaïne in het bloed”. Na een contra-expertise van een patholoog sprak de advocaat van de nabestaande deze bevinding tegen. Op 22 januari overleed een man van Zuid-Europese komaf in een politiecel. Volgens de politie werd hij dood in zijn cel aangetroffen en was er sprake van zelfmoord. Het is onbekend of de Rijksrecherche hier onderzoek naar doet. Eveneens in Amersfoort overleed een 68-jarige man aan een hoofdwond, die hij had opgelopen nadat hij in zijn cel geduwd was door de politie.

Februari

Maart

Mei

In Rotterdam overleed op 31 mei een man van 40 in een GGZ-instelling tijdens zijn arrestatie. Hierover is vrijwel niets bekend.

Juni

Juli

Augustus

Op 3 augustus overleed een man van 43 die op de vlucht was voor de politie omdat hij op een brommer zonder kenteken reed, toen hij frontaal botste met een politieauto die probeerde hem in te sluiten. Ook hier is onbekend of de Rijksrecherche er onderzoek naar doet.

September

Op 1 september overleed Raymond van Tien, een 41-jarige man uit Purmerend. Hij verkeerde in een psychose en kwam 's nachts met een stofzuigerstang op de politie af. Volgens de Volkskrant waren de agenten de volgende dag weer gewoon aan het werk.

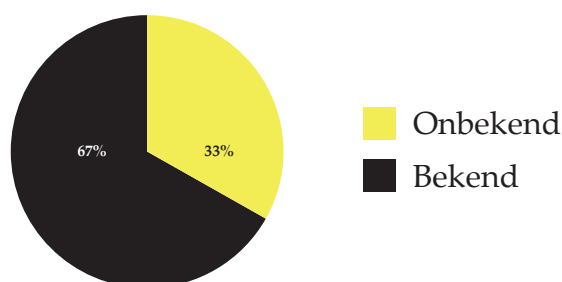
Oktober

Op 11 oktober schoot de politie een vooralsnog onbekende man dood in Roosteren die volgens de politie betrokken was bij een (verijdelde) uitbraak uit de gevangenis.

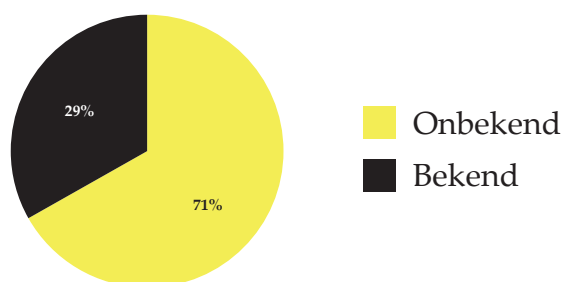
5.4 Leren van gemaakte fouten

Het is onzeker of het geschetste beeld het totaal goed weergeeft. Zeker is dat de politie alleen kan leren als er een compleet beeld bestaat. Wat kan er gezegd worden over de negen doden in 2016 en de zeven sterfgevallen in 2017? Van heel veel dodelijke slachtoffers is de naam onbekend. In 2016 is de naam onbekend van drie van de negen overleden personen. In 2017 is de naam onbekend van vijf van de zeven.

**Namen van dodelijke
Slachtoffer 2016**

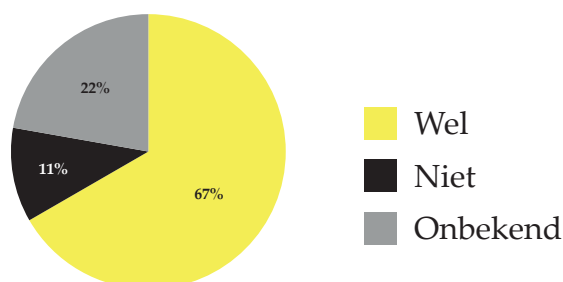

**Namen van dodelijke
Slachtoffer 2017**

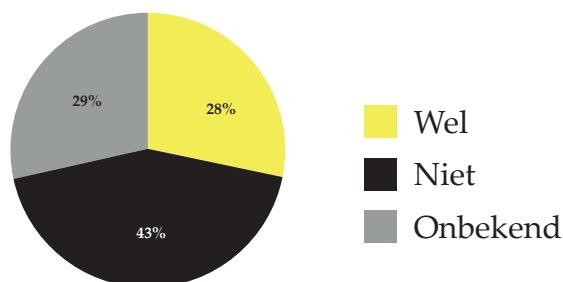

Van alle dodelijke slachtoffers in 2016 hadden zeker zes van de negen mensen een niet-westerse migratieachtergrond, in 2017 (voor zover bekend) twee personen. Over twee jaar bezien had 50% van de slachtoffers een niet-westerse migratieachtergrond. Het gaat over zulke kleine aantallen dat het onmogelijk is om hier conclusies over te trekken maar het aantal springt in het oog. De vraag is vooral tegen welk benchmark dit aantal afgezet zou moeten worden om er een conclusie over te kunnen trekken.

**Migratieachtergrond
dodelijke slachtoffers 2016**

**Migratieachtergrond
dodelijke slachtoffers 2017**

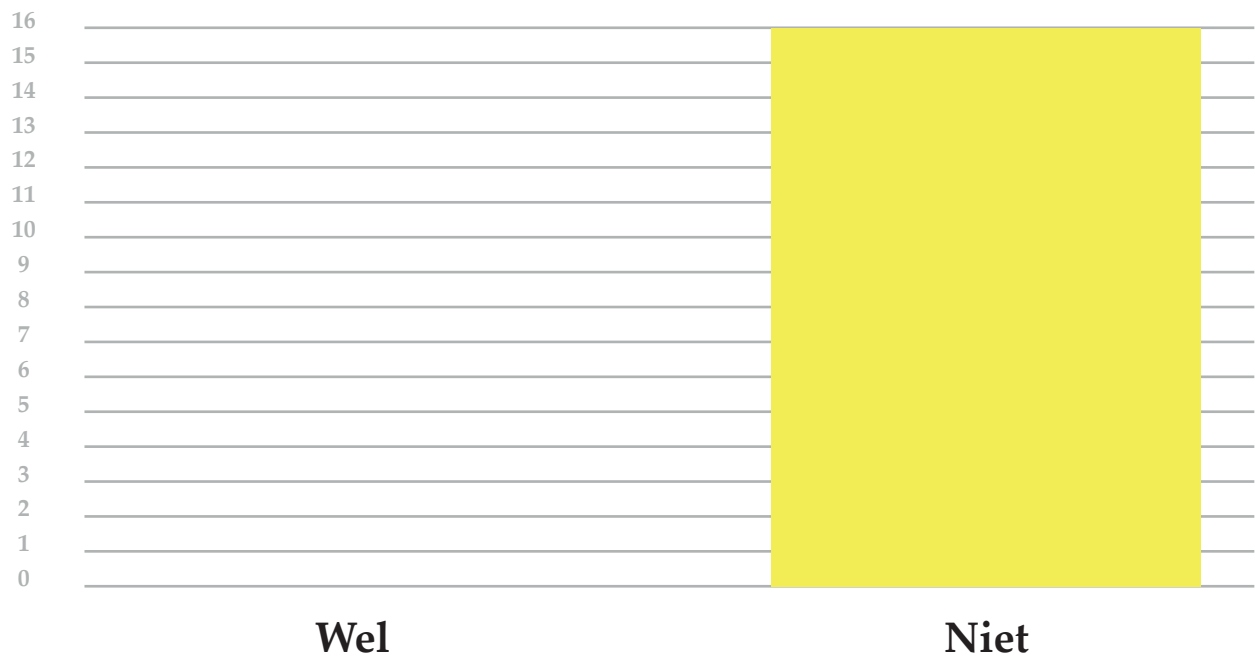
Van de slachtoffers in 2016 hadden vier, vermoedelijk vijf mensen psychische problemen. In drie situaties wist de politie dit voordat ze bij de persoon in kwestie aankwamen. Van de slachtoffers uit 2017 hadden zeker twee van de zeven mensen psychische problemen. De politie was in één geval hiervan zeker op de hoogte omdat hij in een instelling zat. Ruim 30% van de dodelijke slachtoffers kampte met psychiatrische problematiek. Welke concrete maatregelen heeft de politie genomen om dit in de toekomst beter te doen? Het is cruciaal dat het OM en de politie aan mensen duidelijk maken welke lessen er geleerd zijn en hoe een noodlottige afloop in de toekomst voorkomen zou kunnen worden.

In 2016 zijn er 9 mensen overleden in de context van het politieoptreden en zijn er 6 persberichten verschenen op de site van het Openbaar Ministerie. In drie gevallen heeft het OM in het geheel geen publieke communicatie gevoerd. Van alle persberichten die het Openbaar Ministerie heeft uitgestuurd in 2016 en 2017, is er slechts één persbericht dat een aanbeveling geeft. Het OM Rotterdam schrijft: “Een aanbeveling van het OM aan de politie is de richtlijnen met betrekking tot de aanpak van verwarde en/of gedrogeerd lijkende personen te bekijken. Te denken valt aan vervoer en opvang.”¹⁹

Als er een persoon overlijdt in de context van het politieoptreden moet kritisch worden gekeken naar het politieoptreden vanuit een breder perspectief dan alleen het strafrechtelijk-juridische. Dat moet de politieorganisatie zelf doen, onafhankelijk van de keuze van het Openbaar Ministerie om al dan niet een betrokken agent strafrechtelijk te vervolgen. Er is iets verkeerd gegaan en er is iemand overleden. Lag dat aan beslissingen van de betrokken agenten of hun geestesgesteldheid? Lagen er bepaalde werkprocessen aan ten grondslag en worden deze processen geëvalueerd? Hoe wordt voorkomen dat dit in de toekomst nogmaals voorkomt?

Als er iemand overlijdt dan moet dat ook consequenties hebben voor de verantwoordelijke medewerkers, nogmaals, los van de vraag of er strafrechtelijke gevolgen aan verbonden zijn. Naar aanleiding van alle hierboven besproken zaken uit 2016 en 2017 is er nog geen enkele agent vervolgd.

Aantal agenten dat vervolgd is

De Rijksrecherche noch de politie hebben gepubliceerd over welke tuchtrechtelijke straffen er uitgedeeld zijn. De Rijksrecherche noch de politie hebben gepubliceerd over welke lessen er geleerd zijn. Een aantal onderzoeken van de Rijksrecherche uit 2017 loopt nog. Meer hierover in hoofdstuk 6.

Opmerkelijke gegevens

In twee jaar tijd zijn 16 mensen overleden onder de verantwoordelijkheid van de politie

8 van de 16 mensen heeft een migratieachtergrond.
Van 4 mensen is het onbekend

8 van de 16 namen zijn onbekend

6 van de 16 kampten met psychiatrische problematiek. Van de overige 10 is het onbekend

In 2016 zijn er 9 mensen overleden in de context van het politieoptreden terwijl er maar 6 persberichten verschenen op de site van het Openbaar Ministerie. In drie gevallen heeft het OM in het geheel geen publieke communicatie gevoerd.

6 mensen overleden door politiekogel(s)

In 2016 is geen enkele agent vervolgd

50% van de slachtoffers had een niet-westerse migratieachtergrond

Ruim 30% van de dodelijke slachtoffers kampte met psychiatrische problematiek.

In 2017:

1 onderzoek afgerond, agent niet vervolgd.
2 onderzoeken onbekend of deze nog lopen en of vervolging heeft plaatsgevonden.
4 onderzoeken lopen nog. Het is onbekend of deze agenten vervolgd zullen worden.

CONTROLE
ALT DELETE

Hoofdstuk 6

Wat er bereikt is (en wat nog niet)

Controle Alt Delete zet zich in tegen etnisch profileren. In deze strijd zijn enkele knelpunten naar voren gekomen zoals het problematische karakter van de klachtenprocedure. Controle Alt Delete helpt onder andere mensen om klachten in te dienen. De ingediende meldingen zijn doorgezet naar de politie en worden gebruikt als voorbeelden om te belichten waar problemen zich structureel voordoen en waar verbeteringen mogelijk zijn. Daarnaast zijn de dodelijke slachtoffers die gevallen zijn in de context van het politioptreden in de afgelopen twee jaar bijgehouden en gemonitord. Het accent lag niet alleen op het aantal slachtoffers, maar vooral op hoe de organisatie leert van de gebeurtenissen en over hoe de politie communiceert over de voorgenomen verbeteringen. In dit hoofdstuk worden deze onderwerpen samengenomen en wordt er gekeken naar wat er al bereikt is – en wat nog niet.

6.1 Nieuw beleid tegen etnisch profileren

Controle Alt Delete heeft zich de afgelopen vijf jaar maximaal ingespannen om beleidsmakers en politiemensen een nieuwe gezond-kritische bril aan te meten. Daarbij heeft Controle Alt Delete soms medewerking en soms ook tegenwerking van de politie ervaren. Een van de voorbeelden is dat politieagenten moeite hebben als er gesproken wordt over ‘de politie’. Bijvoorbeeld in de volgende zin: “de politie doet aan etnisch profileren.” Volgens deze politiemensen moet het zijn: “politieagenten doen aan etnisch profileren”. Het subtiele verschil dat zij hiermee willen maken is dat discriminatie dan niet wordt toegeschreven aan de organisatie maar aan de individuele agent, ook wel ‘de rotte appel(s)’. Het probleem van etnisch profileren gaat echter voorbij aan de individuele agent. In 2017 was er een agent op Telegraaf TV die uitlegde hoe zij boeven vangen. Ze zoeken naar “louche uitziende mensen in dure auto’s”.²⁰ Als agenten op basis van deze instructies te werk gaan, creëert dat de ruimte om op basis van (on)bewuste vooroordelen mensen te controleren. Volgens Controle Alt Delete is precies dat het probleem van etnisch profileren: het is geïnstitutionaliseerd.

Het is cruciaal dat de politie het beleid aanpast, heel helder maakt dat etnisch profileren niet mag en agenten instructies geeft over hoe het wél moet. In 2017 heeft de politie, met input van Controle Alt Delete, nieuw beleid geïntroduceerd. In onderstaande tekst wordt dat beleid uiteengezet en geduid. In de herfst van 2017 kwam in het nieuws dat de politie met een nieuwe pilot gaat starten.²¹ Agenten gaan iedere

controle registreren zodat ze weten hoeveel controles de politie uitvoert. Alle informatie wordt verzameld in een database, die ook weer input gaat geven aan de agent. Straks is het bijvoorbeeld mogelijk om in het systeem te zien dat een auto of brommer al drie keer is gestopt, zonder dat er iets gevonden is. Politieagenten worden er vervolgens op getraind om die auto dan niet een vierde keer te controleren. De mensen krijgen hiervan niets te zien - dit gebeurt allemaal in het politiesysteem en in het hoofd van de agent. Wel kan iemand zijn/haar politie-informatie opvragen en terugzien hoe vaak hij/zij gestopt is.

Parallel aan deze pilot heeft de politie nieuw beleid geïntroduceerd met betrekking tot proactieve controles: politiecontroles waarbij een persoon wordt gecontroleerd zonder dat er een strafbaar feit of een overtreding aan ten grondslag ligt. Dit is opgeschreven in het ‘handelingskader proactief controleren’. Controle Alt Delete heeft de afgelopen twee jaar actief input en feedback gegeven op het handelingskader (en voorlopers daarvan). Het handelingskader wordt gebruikt om agenten die meedoen aan de pilot te instrueren, maar het hierin neergelegde beleid geldt vanaf eind 2017 voor alle politiemensen in Nederland. Hierin wordt uitgelegd hoe politiemensen mensen selecteren voor een controle, hoe belangrijk een goede uitleg is en hoe de politie de gestopte mensen goed kan bejegenen. Ook staat erin dat het belangrijk is om te reflecteren op de uitgevoerde controle: is het goed gegaan? Klinkt goed, maar de radicale nieuwe koers die de politie met het handelingskader inslaat zit in de details.

De politie gaat een nieuwe definitie van etnisch profileren hanteren, te weten de definitie van ECRI: “het gebruik door de politie van criteria of overwegingen omtrent ‘ras’, huidskleur, etniciteit, nationaliteit, taal en religie bij opsporing en rechtshandhaving- zowel op operationeel als organisatorisch” niveau- terwijl daar geen objectieve rechtvaardiging voor bestaat”.²² De belangrijke vraag is wanneer er sprake is van een ‘objectieve rechtvaardiging’ die de politie toestaat om huidskleur en (vermeend) afkomst te gebruiken bij de opsporing en rechtshandhaving. Ook daar geeft het handelingskader een antwoord op. Van een objectieve rechtvaardiging is bijvoorbeeld sprake als er een dadersignalement is. De politie werkt met dadersignalen en daderprofielen. Een dadersignalement is een omschrijving van een verdachte die de politie zoekt. Een daderprofiel is de omschrijving van de ‘typische’ dader van een nog

niet gepleegd strafbaar feit. Het handelingskader schrijft voor dat de politie mag werken met dadersignalen en dat huidskleur en (vermeend) afkomst daar onderdeel van mogen uitmaken. Bijvoorbeeld: een benzinestation is overvallen door een witte Nederlander met capuchon. In de omschrijving van de verdachte die de politie uitgeeft mag ook zijn huidskleur opgenomen worden. Deze manier van werken wordt ook onderschreven door de ECRI. Hetgeen niet mag is dat de politie iemand gaat controleren omdat “hij (op het oog) tot een groep behoort die oververtegenwoordigd is in de misdaadstatistiek of omdat hij wat betreft enkel zijn uiterlijk in die buurt ‘niet thuis hoort.’” Deze zin is letterlijk overgenomen uit het handelingskader en is cruciaal om te begrijpen hoe radicaal het nieuwe politiebeleid is. Dit betekent bijvoorbeeld dat chauffeurs van auto's met Poolse kentekens niet vaker gecontroleerd mogen worden omdat uit statistiek blijkt dat deze chauffeurs vaker dronken autorijden. Het betekent ook dat de politie niet Marokkaanse-Nederlanders vaker mag controleren omdat ze (relatief) vaker inbreken dan autochtone Nederlanders.

Bij het beoordelen van antecedenten kijkt de agent of die actueel en relevant zijn met betrekking tot de reden waarvoor hij of zij een proactieve controle wilt uitvoeren. De politie werkt bij proactieve controles met ‘plusjes’. Agenten ‘plussen op’ aan de hand van “gedrag van mensen dat past binnen de modus operandi van delicten, de reactie van mensen op de aanwezigheid van de politie, de mate waarin de aanwezigheid van mensen ergens normaal wordt gevonden, de kenmerken van het voertuig en de kenmerken van de persoon.” (Boeven vangen, pag. 202). Iemands huidskleur, (vermeend) afkomst, taal en religie mogen geen ‘plusje’ meer zijn. In het handelingskader staat ook dat alleen recente en ter zake doende antecedenten een ‘plusje’ mogen opleveren.

Bij aanvang van de controle licht de politie direct, uit eigen beweging, de reden hiervan toe. Mensen kunnen best begrijpen dat zij zo nu en dan gecontroleerd worden, maar als de politie onduidelijk is over de reden van de controle worden mensen wantrouwig. Het is van groot belang dat mensen alle duidelijkheid krijgen die de politie uit tactisch oogpunt kan delen. Dat gaat op voor bijna alle proactieve controles.

Handelingskader proactief controleren

Versie 1.9 d.d. 27 oktober 2017

**Professioneel controleren =
vakmanschap**

Inleiding

De Nederlandse politie wil dicht bij de burger staan en zich verbinden met alle groepen in de samenleving. Wij willen vertrouwen wekken door **de wijze waarop** wij onze resultaten behalen. Door dit vertrouwen zullen burgers eerder geneigd zijn verdachte situaties te melden en met ons samen te werken. Hierdoor kunnen wij beter ons werk doen.

Dit handelingskader richt zich op één specifiek onderdeel van het politiewerk: **de proactieve controle**: een politiecontrole van een geselecteerde burger zonder constatering van een overtreding of een strafbaar feit.

Zo'n controle heeft impact op burgers, omdat het een inbreuk is op de persoonlijke vrijheid en zichtbaar is voor derden, zoals familieleden, buurtbewoners of collega's. Het is daarom belangrijk dat een proactieve controle op een professionele wijze wordt uitgevoerd.

Het goed uitvoeren van een proactieve controle vergt vakmanschap. Het is een belangrijk contactmoment met een burger, waarbij door het professionele optreden van de collega, het vertrouwen van de burger in de politie kan worden versterkt.

Dit handelingskader kan daarbij helpen. Het beschrijft de vier basisprincipes van een goed uitgevoerde, proactieve controle. Dit zijn:

- 1 Selecteren
- 2 Uitleggen
- 3 Bejegenen
- 4 Reflecteren

1. Selecteren

Wij selecteren rechtvaardig, op basis van gedrag, feiten en omstandigheden. Dit vergroot de pakkans en voorkomt onnodige controles.

De politie heeft op grond van verschillende wetten, zoals Wet op de Uitgebreide Identificatieplicht en Wegenverkeerswet (WWV) de bevoegdheid om mensen te controleren. Wij mogen bv. iedere weggebruiker ingevolge de WWV doen stil houden en vragen naar het rij- en kentekenbewijs.

Objectiveerbare gronden

Indien wij iemand selecteren voor een proactieve controle, dan doen wij dat op objectiveerbare gronden, zoals een waarneming van afwijkend gedrag, soms in relatie tot andere feiten of omstandigheden met betrekking tot die individuele burger.

Het kan zijn dat iemands gedrag -in combinatie met bv. het tijdstip en de locatie- direct jouw intuïtie (je "professionele onderbuik") triggert. Hetgeen je waarneemt, kun je soms relateren aan eerdere ervaringen en je daardoor alert maken. Dat is ons vakmanschap.

Maar ons vakmanschap is ook om deze waarneming en intuïtie vervolgens op een neutrale manier te onderzoeken.

Stel je oordeel nog even uit en onderzoek de feiten en omstandigheden in deze situatie. Dit doe je eveneens met je ervaring en vakkennis. En soms overleg je met je collega. Zo voorkom je tunnelvisie. Maak voor jezelf concreet welke objectieve redenen jij ziet om deze persoon te controleren: Welk Gedrag? Welke omstandigheden?

Je zult dus altijd op zoek moeten naar feiten en omstandigheden. Die heb je ook nodig om de controle uit te leggen en eventueel voor het proces-verbaal. Als je twijfelt of er voldoende aanleiding is, kun je ook kiezen voor een laagdrempelige interventie: aanspreken en vragen stellen.

Objectieve rechtvaardiging

Het grondbeginsel bij het objectief selecteren komt voort uit artikel 1 van de Grondwet: **Allen in Nederland worden in gelijke gevallen gelijk behandeld.**

Onderscheid maken op grond van uiterlijke kenmerken, zoals huidskleur, afkomst of religie mag uitsluitend als daarvoor een objectieve rechtvaardiging bestaat. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een signalement van de dader.

Objectieve rechtvaardiging eist een grote mate van zorgvuldigheid. Je mag iemand bv. niet controleren omdat hij (op het oog) tot een groep behoort die oververtegenwoordigd is in de misdaadstatistiek of omdat hij wat betreft enkel zijn uiterlijk in die buurt 'niet thuis hoort'. Bij het beoordelen van antecedenten kijk je of die actueel en relevant zijn met betrekking tot de reden waarvoor je een proactieve controle wil uitvoeren.

2. Uitleggen

Wij leggen altijd, uit eigen beweging, zoveel als tactisch mogelijk, de reden van de controle uit. Wij zijn transparant. Een goede uitleg vermindert de impact van een controle op de burger en vergroot de kans op begrip en medewerking.

Bij aanvang van de controle lichten wij

« waakzaam en dienstbaar »

6.2 Nog geen systematische monitoring

Het beleid dat hierboven uiteengezet is, is het gevolg van de gevoelde noodzaak bij de politie om actie te ondernemen tegen etnisch profileren. Het handelingskader en de daarin opgenomen instructies zijn een enorme vooruitgang op dit dossier die Controle Alt Delete toejuicht. De grote vraag is: leidt het tot verandering in het gedrag van agenten tegenover mensen? Neemt etnisch profileren af of niet? Om die vraag te beantwoorden zou de politie op systematische wijze alle politiecontroles, ID-checks en fouilleringen moeten gaan monitoren. Hiermee kan er zicht komen op de effectiviteit van het politiewerk (wat leveren de controles op?) en eerlijkheid (worden verschillende groepen in gelijke mate ten onrechte gecontroleerd?). In het algemeen moet de hitrate toenemen: met een x aantal controles moeten méér verdachten opgepakt worden. De politie kan hiermee de omvang van etnisch profileren in kaart brengen en ook beoordelen of de genomen maatregelen tegen etnisch profileren effect hebben.

Hier stuit de politie op een cruciaal probleem: dit doet de politie in het geheel niet. In de evaluatie van de Politiewet 2012 staat dat “noch de korpsleiding, noch het ministerie, noch het bonte geheel van gezagsdragers en toezichthouders beschikken over een methodisch stevig en door rijke en gebundelde data ondersteund strategisch beeld van het presterend vermogen van de politieorganisatie.”²³ Onderzoeker Marc Schuilenburg schreef er in de NRC een ontluisterend artikel over. Hij stelde: “De commissie Kuijken put zich uit in verklaringen dat er geen betrouwbare uitspraken over de effectiviteit van de politie zijn te geven, van het dark number van criminaliteit tot het succes van preventieve maatregelen die zijn genomen door andere partijen als de politie. Maar de belangrijkste reden is dat de politie het zelf ook allemaal niet weet of ze wel betere resultaten boekt. Het politieapparaat doet namelijk geen enkele poging om het beleid meetbaar te maken. [...] Maar het verbijsterendste van de evaluatie is dat bij bijna geen enkel onderwerp kan worden aangetoond of de politie beter is gaan functioneren. In de beleidsdocumenten van de politie staan geen indicatoren met betrekking tot kwaliteit, productiviteit en doeltreffendheid. Elementaire criteria om de werking van een publieke organisatie te beoordelen.”²⁴

Een schokkende conclusie van de Commissie Kuijken, die de Politiewet evalueerde. Er vindt überhaupt geen systematische monitoring plaats van de effectiviteit van het gevoerde beleid. Dat terwijl alle data voorhanden zijn om met betrekking tot het dossier etnisch profileren systematische monitoring mogelijk te maken. Elke bevraging (natrekken van een kenteken of ID) wordt nu al opgeslagen door de politiesystemen. Elke overtreding en elke boete wordt opgeslagen door de politiesystemen. Die registraties zijn allemaal gekoppeld aan een BSN-nummer en dit nummer is weer gekoppeld aan de gemeentelijke basisadministratie. Deze bevat de informatie op basis waarvan het CBS cijfers verzamelt over de bevolking. Hiermee kan het CBS mensen categoriseren als ‘allochtoon’ of ‘autochtoon’. De basisadministratie is de bron van ontzettend veel data over autochtonen en voorheen genoemde ‘allochtone’ Nederlanders. De conclusie hiervan is dat alle relevante informatie al in huis is om politiecontroles systematisch te monitoren, de politie moet het alleen dóen.

Grote onderzoeksbureaus in Nederland (zoals SCP, CBS, WODC) zouden een bijdrage kunnen leveren aan het creëren van indicatoren om etnisch profileren te monitoren. Kijk bijvoorbeeld naar de cijfers over de tevredenheid over de politie. Van de Nederlanders met Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse roots is 23% ontevreden over het laatste politiecontact, tegenover 17% van de ‘autochtone’ Nederlanders.²⁵ Uit onderzoek naar vertrouwen in instituties blijkt bovendien dat mensen met een ‘niet-westerse’ migratieachtergrond, door de jaren heen, significant minder vertrouwen hebben in de politie dan ‘autochtone’ Nederlanders: 62% tegenover 71% in 2016.²⁶ Uit het onderzoek van FRA bleek dat moslims in Nederland een buitengewoon laag vertrouwen in de politie hebben. De mate waarin mensen vertrouwen hebben in de politie, zou gezien moeten worden als een indicator van goed politiewerk. Vertrouwen is cruciaal, want als mensen meer vertrouwen hebben in de politie zijn ze geneigd om beter met de politie samen te werken. Controle Alt Delete roept daarom, samen met Amnesty Nederland, gemeenteraden door heel Nederland op per gemeente zicht te krijgen op deze cijfers en de verschillen. Mensen met een ‘niet-westerse’ migrantenachtergrond zouden even tevreden moeten zijn over de bejegening bij het laatste politiecontact en evenveel vertrouwen moeten hebben in de politie als ‘autochtone’ inwoners. Lees meer over deze oproep in de hand-out voor gemeenteraadsleden.²⁷

6.3 Leren van incidenten met dodelijke slachtoffers

De inzet van geweld met een dodelijk slachtoffer tot gevolg is de hoogst denkbare vorm van ingezet geweld. Alle vormen van geweld waarbij mensen overlijden of ernstig gewond raken worden onderzocht door de Rijksrecherche. De geweldstoepassing waarbij dodelijke slachtoffers vallen zou met de grootst mogelijke zorg onderzocht en beoordeeld moeten worden en gevolgd moeten worden door hele heldere communicatie van de kant van de politie. Controle Alt Delete heeft de afgelopen jaren de doden in de context van het politieoptreden gemonitord en geconstateerd dat er geen sprake is van heldere communicatie over alle slachtoffers noch over de hieruit geleerde lessen. In 2016 overleden negen mensen in de context van het politieoptreden, in 2017 zes mensen (tot 1 december 2017). Op grond van de waargenomen problematiek is Controle Alt Delete somber over het gebrek aan transparantie, de mate van verantwoording en het lerend vermogen van de politie.

De politie zou jaarlijks moeten publiceren over doden en gewonden als gevolg van politieoptreden met informatie over de opgedane verwondingen en cijfers van het aantal slachtoffers. De politie en het Openbaar Ministerie moeten ook publiceren over dodelijke slachtoffers onder de verantwoordelijkheid van de politie, zoals tijdens een arrestatie of vervoer naar het politiebureau. Het is onbestaanbaar dat er geen helder landelijk overzicht is van dodelijke slachtoffers en dat de politie, het Openbaar Ministerie en de Rijksrecherche in het geheel niet communiceren over welke lessen er geleerd zijn en hoe gemaakte fouten in de toekomst – hopelijk – voorkomen kunnen worden.

Er zou een onafhankelijk onderzoek ingesteld moeten worden naar de beslissingen van het Openbaar Ministerie om agenten al dan niet strafrechtelijk te vervolgen. De recente zaak van Cyprian Broekhuis laat zien dat het onderzoek van de Rijksrecherche voldoende vraagtekens opwierp, op basis waarvan het OM had kunnen besluiten om de rechter te laten oordelen over de zaak. Dat is echter niet gebeurd. Het komt zelden voor dat agenten vervolgd worden. Er is meer transparantie over het beslisproces binnen het OM vereist.

Als de Rijksrecherche een zaak onderzoekt brengt het vervolgens een rapport uit aan het Openbaar Ministerie, dat vervolgens besluit over de vervolging van

betrokken agenten. Maar het OM, de Rijksrecherche én de politie vallen onder dezelfde minister van Justitie. Het is daarom een feit, zoals ook het WODC concludeert, dat Nederland geen extern toezichtsoorgaan kent dat de politie controleert.²⁸ Controle Alt Delete pleit ervoor dat er een onafhankelijke externe partij moeten komen die besluit over de vervolging van agenten, in plaats van het Openbaar Ministerie.

6.4 Verbetering van de klachtenprocedure

Controle Alt Delete heeft zich in 2014 flink ingespannen om de klachtenprocedure van de politie te verbeteren. De afgelopen drie jaar zijn er met name gesprekken achter gesloten deuren met de politie geweest waarin Controle Alt Delete de knelpunten van de procedure benoemd heeft. Nog steeds is Controle Alt Delete kritisch over de klachtenprocedure, maar een heel aantal publiek gemaakte afspraken zijn inmiddels wel uitgevoerd.

Er is een overzicht gepubliceerd van wie er in de klachtencommissies zit.²⁹ Dat was een afspraak met de politie uit 2014.³⁰ Uit dit overzicht blijkt dat in zeven van de tien klachtencommissies voormalige politiemensen zitting hebben. Een interessante vraag is wat dat betekent voor de onafhankelijkheid van de klachtencommissies? Is het een goed idee dat de procedure in handen is van oud-politiemensen, officiers van justitie en oud-burgemeesters?

Een klacht indienen over de politie is gemakkelijker geworden. Vroeger was het verschil tussen een 'melding' indienen en een 'klacht' indienen erg klein. Nu is de 'klacht' op de website beter te onderscheiden van de 'melding'. Mensen kunnen nu ook via de politie app een klacht indienen. Dat kon eerst niet. Deze optie is toegevoegd nádat de nieuwe politie-app gelanceerd werd en is aangepast na kritiek van Controle Alt Delete op de nieuwe politie app.³¹

Er kan nu ook bij de politie geklaagd worden over etnisch profileren. Op 9 juni 2016 vroeg toenmalig kamerlid Ahmed Marcouch (PvdA) aan de regering om "ervoor te zorgen dat de bestaande app van de politie mensen informatie verschaft over staandehouden en mensen de gelegenheid biedt om op toegankelijke wijze een klacht in te dienen als zij onjuist bejegend zouden zijn door de politie".³²

De crowdfundcampagne van Controle Alt Delete voor een app “waarmee mensen melding kunnen maken van onterechte staandhoudingen” liep toen al twee maanden. De campagne startte op 21 april 2016. Op 7 december lanceerde de politie de vernieuwde app waarmee ook over etnisch profileren geklaagd kan worden.³³ Deze aanpassing is het gevolg van de motie van 9 juni 2015. Er kan geconcludeerd worden dat de Tweede Kamer, via de motie van Marcouch, de ideeën van Controle Alt Delete heeft overgenomen. Controle Alt Delete is er enthousiast over dat de politie het gemakkelijker maakt om te klagen over etnisch profileren. Uiteindelijk gaat het erom dat meer klachten de politie bereiken.

In december 2016 is er afgesproken dat de politie een pilot zou starten met onafhankelijke bemiddelaars bij klachten over etnisch profileren.³⁴ De pilot is aan het einde van de zomer van 2017 van start gegaan. Hier is helaas geen publieke informatie over. Controle Alt Delete werd op de hoogte gesteld van deze pilot tijdens het begeleiden van een klager bij de klachtenprocedure. Meer informatie over de ‘onafhankelijke bemiddelaars’ is op te vragen bij de politie.

**CONTROLE
ALT DELETE**

Hoofdstuk 7

Bijlagen

7.1 Dodelijke slachtoffers in 2016 en 2017

2017

Datum	Naam	Leeftijd	Stad	Dood door politiekogel(s)	Etnische achtergrond
16 januari	Bertus de man		30 Houten	Nee	Nederlands
22 januari	Onbekende man	Onbekend	Amsterdam	Nee	Zuid-Europees
26 januari	Onbekende man		68 Amersfoort	Nee	Zuid-Europees
31 mei	Onbekende man		40 Rotterdam	Nee	Onbekend
3 augustus	Onbekende man		43 Heukelom	Nee	Nederlands
1 september	Raymond van Tien		41 Purmerend	Ja	Nederlands
11 oktober	Onbekende man	Onbekend	Roosteren	Ja	Onbekend

Datum	Naam	Leeftijd	Stad	Dood door politiekogel(s)	Etnische achtergrond
12 maart	Rupert Lodovica		41 Eindhoven	Ja	Curaçao
17 maart	Onbekende man	Onbekend	De Kwakel	Ja	Pools
31 mei	Mitchel Winters		21 Schiedam	Ja	Curaçao
7 september	Cyprian Broekhuis		23 Amsterdam	Ja	Nederlands
17 mei	Onbekende man		32 Dordrecht	Nee	Onbekend
20 augustus	Umaru Sesay		30 Goes	Nee	Sierra Leone
20 november	Onbekende man		42 Heereveen	Nee	Onbekend
24 november	Egbert Uitenwerf		58 Rotterdam	Nee	Surinaams
20 december	Bekim Hassani		35 Maastricht	Nee	Macedonisch

Wist de politie van psychiatrische problematiek?

Nvt
Nvt
Nvt
Ja
Nvt
Nee
Nvt

Wist de politie van psychiatrische problematiek?

Nvt
Nvt
Nvt
ja
Nvt
Mogelijk, melding naakte en verwarde man
Nvt
Onbekend
Mogelijk, melding verwarde man

Psychiatrische problematiek

Onbekend
Onbekend
Onbekend
Ja, zat in kliniek
Onbekend
Ja, volgens vrienden had hij een psychose
Onbekend

Psychiatrische problematiek

Onbekend
Onbekend
Onbekend
Ja
Onbekend
Ja
Onbekend
Ja
Ja

Status Rijksrecherche

Onderzoek afgerond
Onbekend
Onderzoek loopt nog
Onbekend
Onderzoek loopt nog
Onderzoek loopt nog
Onderzoek loopt nog

Vervolging agent

Nee
Onbekend
Agent verdacht van dood door schuld
Onbekend
Onbekend
Onbekend
Onbekend

Status Rijksrecherche

Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond
Onderzoek afgerond

Vervolging agent

Nee
Nee
Nee
Nee, nabestaanden starten art 12 Sv procedure
Nee
Nee
Nee
Nee
Nee, nabestaanden starten art 12 Sv procedure

7.2 Voetnoten

- 1 Het Zwartboek politie bevindt zich in de collectie van de The Black Archives in Amsterdam en wordt o.a. aangehaald in een artikel van Frank Bovenkerk in de Gids, 2014. <https://de-gids.nl/2014/no7/etnisch-profileren>
- 2 <https://controlealtdelete.nl/dossier/wat-doet-het-kabinet-tegen-etnisch-profileren>
- 3 <https://www.nporadio1.nl/nos-radio-1-journaal/onderwerpen/377077-reactie-korpschef-ruud-bik-etnisch-profileren-gebeurt-vaak-onbewust-en-onbedoeld>
- 4 <https://www.politie.nl/nieuws/2016/oktober/3/rapporten-onderbouwen-aanpak-etnisch-profileren.html>
- 5 <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/ENG-Rec%2011%20-%20KeyTopics.pdf>
- 6 <https://www.boomcriminologie.nl/criminologie-veiligheid/catalogus/beslissen-in-grensgebieden-1#>
- 7 <https://www.trouw.nl/home/marechaussee-rekt-haar-takenpakket-te-ver-op~ae9e3c01/>
- 8 https://controlealtdelete.nl/files/2016-10/1475479670_boeven-vangen.compressed.pdf
- 9 Bij een staandehouding wordt een verdachte (in de zin van artikel 27 Strafvordering) korte tijd opgehouden. De politie kan dan om een ID vragen of een bekeuring uitdelen.
- 10 https://controlealtdelete.nl/files/2017-10/1508145989_rapportpolitieoost-brabant.pdf
- 11 https://controlealtdelete.nl/files/2017-10/1508148628_fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings-en
- 12 Hier de cijfers tot en met juli 2017: <https://www.trouw.nl/samenleving/slechts-tien-meldingen-van-etnisch-profileren-door-politie-in-speciale-app~a13404f6/>
- 13 <http://www.mdra.nl/sites/default/files/Jaarverslag%20Meldpunt%20Discriminatie%20Regio%20Amsterdam%20%28MDRA%29%202016%20%283%29.pdf>
- 14 <http://radar.nl/file/2826353/RDAM+MONITOR+DISCRIMINATIE+2016.pdf>
- 15 <https://controlealtdelete.nl/dossier/klachtbehandeling-door-de-politie-2016>
- 16 <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/onderwerpteksten/klachten/jaarverslag-klachtencommissie-eenheid-amsterdam-2016.pdf>
- 17 <https://nos.nl/artikel/2073475-politie-treedt-op-tegen-agenten-die-vluchtelingen-discrimineren.html>
- 18 <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/politie-schiet-verdachte-uit-liquidatiemilieu-dood-in-roosteren>
- 19 <https://www.om.nl/actueel/nieuwsberichten/@99602/politiebureau/>
- 20 <https://www.youtube.com/watch?v=NcwvnRIwZfI>
- 21 <https://www.volkskrant.nl/binnenland/hij-moet-de-politie-diverser-maken-het-is-heel-simpel-we-moeten-veranderen~a4519951/>
- 22 <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/ENG-Rec 11 - KeyTopics.pdf>
- 23 https://www.wodc.nl/binaries/2747_Evaluatie-Politiewet-2012_tcm28-289414.pdf
- 24 <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/11/23/of-de-nationale-politie-betere-resultaten-boekte-weet-niemand-a1582178>
- 25 <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=81929NED&D1=0-14,20-36,54,56,64&D2=19,21,23,25-3=0&D4=3-4&HDR=G2,G1&STB=T,G3&VW=T>
- 26 <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82378ned&D1=5&D2=10,12&D3=0&D4=2-4&HDR=T,B=G1,G2,G3&CHARTTYPE=1&VW=G>
- 27 <http://www.controlealtdelete.nl/gemeenteraad>
- 28 <https://controlealtdelete.nl/dossier/wat-is-de-grootste-fout-in-het-toezicht-op-strafvorderlijk-overheidsoptreden>
- 29 <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/onderwerpteksten/klachten/leden-klachtencommissie-2016.pdf>
- 30 <https://controlealtdelete.nl/event/controle-alt-delete-2>
- 31 <https://controlealtdelete.nl/blog/nieuwe-politie-app-is-vooral-pr-tool>
- 32 <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vk4sgm5xtuvp>
- 33 <http://nos.nl/artikel/2146968-klachten-etnisch-profileren-kunnen-gemeld-worden-via-politie-app.html>
- 34 <https://controlealtdelete.nl/blog/terugkijken-cad-4>

Speciale credits:

Vormgeving: Lars van der Zeijden & Chiana Selder

Fotografie: Les Adu & Melvin Miller

Iedereen die meegelezen heeft en ons van feedback heeft voorzien.

ld in

itie

.pdf

mmis

-26&D

T&ST

sie-po

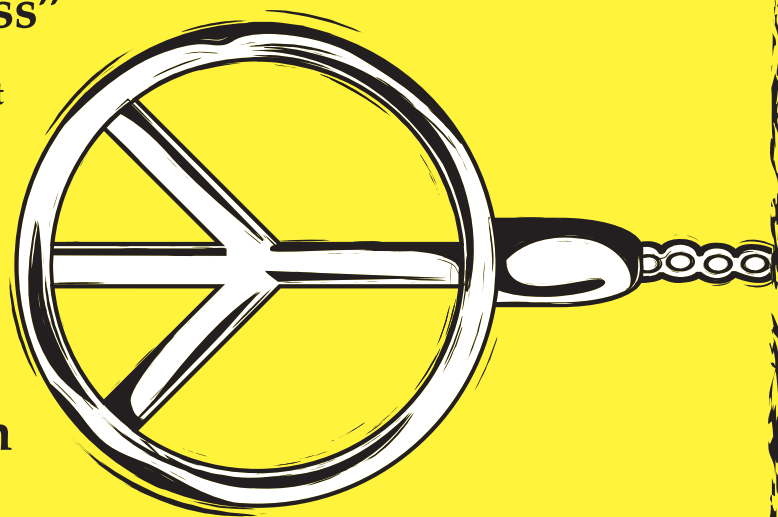

**“Controle Alt Delete is a pain in the ass,
but a pleasurable pain in the ass”**

- Politieagent die medeverantwoordelijk is voor het
landelijke politiebeleid tegen etnisch profileren,
tijdens een internationale conferentie

**“Jongeren moeten weten wat
hun rechten zijn en wij moeten
daar mee leren omgaan”**

- JeugdBOA over de Ken je rechten flyer en Straatrecht training

www.controlealtdelete.nl
facebook.com/controlealtdelete
twitter.com/controlealtdelete